

Izvještaj o radu u 2016. godini

Udruga Drugo more je u 2016. godini, u suradnji s brojnim lokalnim, nacionalnim i međunarodnim partnerima, organizirala tri festivala (jedanaesto izdanje festivala Moje, tvoje, naše, festival Zooming CORNERS i festival Balcan Can Contemporary); dvije radionice, predavanje, glazbeni performans, dvije tribine i okrugli stol u okviru programa Refleks; sedam izložbi u okviru programa Galerija DM; Sijam 3N – Napusti normalne naprave, s kojim su povezani i ciklusi radionica u okviru pokrenutog Makerspacea u Filodrammatici i studija za sitotisak u Omladinskom kulturnom centru Palach; produkciju i izvedbe projekta Pick&Play riječke glumice Aleksandre Stojaković Olenjuk. Nastavljeni su projekti Masters and Servers, CORNERS i BalCan Contemporary, u okviru kojih je organizirano više različitih aktivnosti. Kao suradnici s drugim organizacijama, sudjelovali smo u provedbi riječkog izdanja festivala “Perforacije” i “Noći performansa”, radioničarskog programa “Digitalni svjetionici”, događaja “Ribanje (i ribarsko prigovaraje)” i izložbe “Agresija u svijetu – jučer i danas”. Od publikacija smo izdali *Džepni priručnik za zaštitu podataka i skrivanje od nadzora* i zbornik tekstova *Kulturne veze na Balkanu*.

Programe smo redovito najavljivali putem naše internetske stranice, newslettera i društvenih mreža (Facebook, Twitter, Instagram), te putem medija. Snimljene video i audio materijale pohranjivali smo na našem Vimeo i Mixcloud profilu, koji nam služe kao online arhiva. Fotografije s događanja redovito objavljujemo na našoj Facebook stranici i pohranjujemo na Flickr profil, odakle galeriju fotografija povezujemo s pripadajućim tekstom o događaju na našoj internetskoj stranici.

U nastavku slijedi pregled i kratak opis provedenih programa.

1. REFLEKS

U 2016. godini u okviru programa Refleks, koji je posvećen društvenim fenomenima i temama umjetnosti i aktivizma, održali smo sedam javnih događanja: dvije radionice, jedno predavanje, jedan glazbeni performans, dvije tribine i jedan okrugli stol.

- Radionice

- 1) Sanja Stojković (DIYsitolab, Rijeka) i grupa Škart (Beograd): Biskupovo ljubavno pismo – radionica sitotiska
- 2) Joey Skaggs i Judy Drosd (SAD): Društveni aktivizam kroz manipulaciju medijima

- Predavanje

- 1) Joey Skaggs (SAD): Činiti razliku: umjetnost i medijski aktivizam

- Glazbeni performans

- 1) Laetitia Sonami (SAD): Magnetska sjećanja u doba proroka / OCCAM IX

- Tribine

- 1) Kulturni potencijali Rijeke – usporedbe i perspektive
Gosti: dr. sc. Krešimir Krolo, dr. sc. Sven Marcelić i dr. sc. Željka Tonković (Odjel za sociologiju Sveučilišta u Zadru)
- 2) Stevan Filipović pored nas
Gost: Stevan Filipović (Beograd)

- Okrugli stol

- 1) Petsto godina od Utopije
Gosti: Hrvoje Jurić (Filozofski fakultet Zagreb), Ana Maskalan (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu) i Aleksandar Mijatović (Filozofski fakultet u Rijeci)

Predavanje, okrugli stol, tribine i radionice održane su u prostorima Filodrammatice i Omladinskom kulturnom centru Palach. Tribine i okrugli stol smo snimili te smo audio snimke objavili na našem Mixcloud profilu u obliku podcasta. Predavanje Joeyja Skaggsa snimili smo video kamerom, ali na molbu predavača snimku nismo objavili, već smo je pohranili u našu arhivu.

Kratak opis i posjećenost programa

Radionica sitotiska "Biskupovo ljubavno pismo"

21. – 24. 01. 2016., Omladinski kulturni centar Palach

Broj sudionika: 12

Radionica sitotiska pod nazivom "Biskupovo ljubavno pismo" održala se u razdoblju od 21. do 24. siječnja u studiju sitotiska u Omladinskom kulturnom centru Palach. Radionicu su vodili Sanja Stojković, riječka umjetnica koja upravlja radom studija, i grupa Škart, osnovana 1990. godine u Beogradu, koja se u svom radu primarno bavi poezijom i dizajnom. Polaznici radionice učili su osnove tehnike sitotiska, što uključuje osmišljavanje i prilagodbu motiva, pripremu i osvjetljavanje sita i otiskivanje motiva na podlogu. Prvi zadatak bio je na komadu papira pripremiti motiv koji vizualno predstavlja ljubavno pismo jednog biskupa, pri čemu je bez predrasuda i ograničenja bilo

moguće razmišljati o ljubavi koja može imati različite predznake, slojeve, značenja. Motivi su potom preslikani na okvir sita i nanošenjem boje otisnuti na slojeve papira.

Predavanje Joeyja Skaggsa: Činiti razliku: umjetnost i medijski aktivizam
05. 05. 2016., velika dvorana Filodrammatice

Posjećenost: 120 gostiju

Joey Skaggs, američki umjetnik i jedan od pionira medijskih podvala i tzv. "culture jamminga", održao je 5. svibnja predavanje "Činiti razliku: umjetnost i medijski aktivizam" u prepunoj velikoj dvorani Filodrammatice pred oko 120 posjetitelja. Velikom interesu publike, među kojom se nalazio znatan broj srednjoškolaca i gostiju koji su u tu svrhu došli iz Zagreba i Slovenije, doprinijela je činjenica da je Skaggs jedan od temeljnih uzora novim generacijama umjetnika i aktivista koji medijske podvale koriste u svrhu naglašavanja određenih društvenih problema i poticanja pozitivnih društvenih promjena. U jednosatnom predavanju Skaggs je uz pomoć videodokumentacije predstavio neke od najprovokativnijih i najuspješnijih uradaka u svojoj pedesetgodšnjoj karijeri.

Skaggs je slikar, kipar i društveni aktivist, koji je početkom 1960-ih izvođenjem kontroverznih performativno-umjetničkih protesta uvidio kako se umjetnost može koristiti za remećenje ustaljenosti svakodnevice. Zgrožen sveprisutnim licemjerjem koje podržavaju i propagiraju mediji, satirički se obrušio na problematična društvena pitanja izvođenjem razrađenih medijskih podvala. Za svaku je pritom razvio izmišljenog lika s pripadajućim pseudonimom, kombinirajući gerilske taktike, tradicionalno oglašavanje, tehnike odnosa s javnošću i društvene medije u promoviranju svojih nastupa. Masovni mediji nisu prepoznali brojne tragove njegovog identiteta i nehotice su mu postali suradnicima prenoseći njegove satirične akcije kao da se radi o istinitim vijestima: vrlo mali broj medijskih kuća može se pohvaliti da u zadnjih pedesetak godina nisu nasjele na neku od njegovih podvala. O njemu se izvještavalo u novinama, časopisima, radiju i televiziji diljem svijeta, često kao da je riječ o različitim ljudima. O Skaggsom dugogodišnjem radu 2015. godine snimljen je dokumentarni film *Art of the Prank*, u kojem ga redatelj Andrea Marini kamerom prati u naumu da izvede najzahtjevniju podvalu u svojoj karijeri.

Radionica Joeyja Skaggsa i Judy Drosd: Društveni aktivizam kroz manipulaciju medijima
06. 05. 2016., Galerija Filodrammatica

Broj sudionika: 15

Radionicu "Društveni aktivizam kroz manipulaciju medijima" Joey Skaggs i Judy Drosd, producentica filma *Art of the Prank*, održali su 6. svibnja u Filodrammatici. Radi velikog zanimanja javnosti za radionicu bili smo primorani ograničiti broj na petnaest polaznika. Sudionici radionice su na temelju odabranih društvenih pitanja koja smatraju zabrinjavajućima analizirali moguću ciljanu publiku i uz prijedloge voditelja razvili plan za društvenu akciju putem manipuliranja medijima. Polaznici su također među prvima u Europi dobili priliku pogledati dokumentarni film o Skaggsom životu i radu *Art of the Prank* iz 2015. godine, koji se trenutno prikazuje i osvaja nagrade na filmskim festivalima diljem svijeta.

Glazbeni performansi Laetitia Sonami: Magnetska sjećanja u doba proroka / OCCAM IX
10. 06. 2016., Galerija Filodrammatica

Posjećenost: 30 gostiju

Nekoliko godina nakon posljednjeg rezidencijalnog boravka u Rijeci, Laetitia Sonami – francuska kompozitorica, audio umjetnica i izvođačica interaktivne elektroničke glazbe s prebivalištem u Oaklandu (SAD) – izvela je 10. lipnja u Filodrammatici dva glazbena performansa pomoću instrumenta kojeg je sama izumila. Događaj smo organizirali u suradnji s međunarodnom umjetničkom fundacijom Musagetes.

Sonami se iz rodne Francuske preselila u SAD sredinom 1970-ih godina, gdje je pohađala studij s kompozitorima elektroničke glazbe kao što su Éliane Radigue, Joel Chadabem, Robert Ashley i David Behrman. Sonamini zvučni performansi, "live film" suradnje i audio instalacije bave se pitanjima prisutnosti i participacije. Umjetnica koristi nove tehnologije i medije kako bi u izrazu postigla neposrednost putem zvuka, mjesta i objekata, a izumila je nekoliko uređaja za izvođenje uz pomoć gestikulacije, među koje spada i poznati instrument "The Lady's Glove". U njezine projekte ubrajaju se Spring Spyre, instrument koji se temelji na neuronskim mrežama, *Labyrinthe Sonore*, zvučna instalacija nastala u suradnji s Éliane Radigue, *3.MAJ*, zvučna instalacija o riječkom brodogradilištu, i *Sound Gates*, javna zvučna instalacija na riječkom lukobranu. Dobitnica je brojnih nagrada, među kojima i Herb Alpert Award in the Arts i Foundation for Contemporary Performance Awards, a prošle je godine dovršen dokumentarni film "the ear goes to the sound" o njezinom dugogodišnjem radu.

U Filodrammatici je nastupila s instrumentom Spring Spyre i izvela dvije kompozicije. *Magnetska sjećanja u doba proroka* je djelo koje se temelji na istraživanju Rebecce Fiebrink u polju neuronskih mreža. Zvučni signali iz tri audio elektro-magneta (pickupa) učitavaju se u neuronske mreže razvijene iz žive audio sinteze u programskom jeziku za glazbu i multimediju MAX_MSP. S obzirom na određenu kaotičnost izvora, neuronske mreže se ne mogu do kraja efikasno "istrenirati", pa je sinteza puna iznenađenja koja izvođač može "hvatati" i dalje istraživati. S druge strane, *OCCAM IX* spada u širu seriju kompozicija pod nazivom *OCCAM OCEAN*, koju je kompozitorica Éliane Radigue osmislila za i u suradnji s instrumentalistima i drugim kompozitorima. Proces kompozicije temelji se na pojedinačnoj "slici" ocrtanoj i evociranoj unutar pojedine solo-dionice i srodan je usmenom prenošenju drevne tradicionalne glazbe.

Nakon nastupa, umjetnica je govorila o principu djelovanja instrumenta i o izvedenim skladbama, te odgovarala na pitanja publike.

Kulturni potencijal Rijeke – usporedbe i perspektive (tribina)

13. 10. 2016., velika dvorana Filodrammatice

Posjećenost: 45 - 55 gostiju

Dr. sc. Krešimir Krolo, dr. sc. Sven Marcelić i dr. sc. Željka Tonković s Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru izložili su 13. listopada u velikoj dvorani Filodrammatice rezultate anketnog istraživanja o kulturnim potrebama i vrijednostima mladih u gradovima na jadranskoj obali. Anketiranje je provedeno na uzorku od 2650 učenika i učenica trećih i četvrtih razreda srednjih škola u šest velikih obalnih gradova: Pula, Rijeka, Zadar, Šibenik, Split i Dubrovnik. Istraživanje je za cilj imalo mapirati kulturne potrebe uspoređujući gradove i regije (Istra, Kvarner i Dalmacija) te s obzirom na vrijednosne orijentacije mladih.

Na predstavljanju su prikazani rezultati istraživanja o učestalosti posjećivanja kulturnih sadržaja (kazališta, kina, koncertnih događanja i slično) u Rijeci, ali i u usporedbi s drugim gradovima. Također, govorilo se o povezanosti glazbenog ukusa i vrijednosnih orijentacija, razlikama među školama te o utjecaju roditelja po pitanju stvaranja navika kulturne potrošnje i kulturnih potreba. Namjera je bila rezultate staviti u kontekstualne i strukturne specifičnosti Rijeke u odnosu na druge gradove (raspoloživi prostori, ljudski resursi i kapaciteti civilne i kulturne scene) te općenitog zadovoljstva kulturnom ponudom grada. Krajnji je cilj bio kroz formu javne rasprave i na osnovu prikazanih podataka naznačiti razvojne potencijale grada koji se mogu iskoristiti za osmišljavanje razvojnih strategija, a posebno u svjetlu nedavno dobivene titule Europske prijestolnice kulture za 2020.

Predstavljeni rezultati iznenadili su mnoge koji su prisustvovali tribini, a javna rasprava nastavila se u medijima i na društvenim mrežama tjednima nakon tribine. Audio zapis tribine dostupan je na našem Mixcloud profilu i na internetskoj stranici.

Petsto godina od Utopije (okrugli stol)
03. 11. 2016., velika dvorana Filodrammatice
Posjećenost: 40-45 gostiju

Povodom obilježavanja petstote obljetnice objave djela *Utopija* Thomasa Morea, u četvrtak 3. studenog priredili smo u velikoj dvorani Filodrammatice razgovor o ključnim utopijskim vizijama današnjice, dobrima koja nam donose i opasnostima koje nam od njih prijete. Gosti okruglog stola bili su Ana Maskalan s Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvoje Jurić s Odsjeka za filozofiju Filozofskog Fakulteta Zagreb i Aleksandar Mijatović s Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Djelo *Utopija* Thomasa Morea već pet stoljeća inspirira društvene pokrete, teorijsku misao i umjetnička djela. Iako nije ni prvo ni najsveobuhvatnije zamišljanje idealnog svijeta, zajednice ili društvenog uređenja, *Utopija* je vjerojatno najartikuliranija u viziji budućnosti koja se može ostvariti. Ona prikazuje svijet u kojem su razriješene proturječnosti tadašnje stvarnosti i daje nadu u ostvarenje boljeg svijeta. Otuda njezina privlačnost i snaga koja traje već stoljećima.

Nakon uvodnih izlaganja u kojima su ponudili vlastite pristupe Moreovoj *Utopiji* s obzirom na znanstveno područje kojim se profesionalno bave, gosti su s publikom raspravljali o povijesnoj, filozofskoj i književno-teorijskoj dimenziji djela, te njegovim utjecajima na razvoj ideja i misli.

Snimka okruglog stola dostupna je na našem Mixcloud profilu.

Stevan Filipović pored nas
20. 11. 2016., velika dvorana Filodrammatice
Posjećenost: 100 gostiju

U suradnji s Prvom riječkom hrvatskom gimnazijom, u nedjelju 20. studenog u velikoj dvorani Filodrammatice gostovao je poznati srpski redatelj Stevan Filipović, koji je s učenicima škole na javnoj tribini razgovarao o društvenim problemima kojima se bavi u svojim filmovima.

Filipović je 2012. godine primio nagradu za borbu protiv diskriminacije koju dodjeljuje Koalicija protiv diskriminacije, a poznat je kao redatelj filmova *Šejtanov ratnik* (2006.), *Šišanje* (2010.) i *Pored mene* (2015.), montažer filma *Klip* (2012.) i koscenarist filma *Dobra žena* (2016.). *Šišanje* je bio najgledaniji film u Srbiji 2010. godine, iako je snimljen gotovo bez podrške države i nije mu odobreno prikazivanje na Radio-televiziji Srbije. Mogući razlog tome je u kritičkom prikazu rada državnih institucija, ali i otvorene kritike društvene stvarnosti, budući da film progovara o pitanjima poput osobne odgovornosti, prisutnosti veličanja fašizma u javnom prostoru, manipulacije ideologijom i nasilja među mladima. Film je u konačnici bio okosnica šire kampanje protiv nasilja i fašizacije društva, i prikazivan je u Skupštinama Srbije i Vojvodine, kao i u Parlamentu Velike Britanije (Portcullis House) i Sveučilištu u Oxfordu. Film *Pored mene* svjetsku je premijeru imao 2015. godine na Pula Film Festivalu, gdje je osvojio Zlatnu arenu za najbolji dugometražni film. Radnja prati razred srednjoškolaca koji provedu noć zaključani u školi bez mobitela i interneta, ukazujući na duboke probleme obrazovnog sustava i odnosa među mladima.

Pored činjenice da se radilo o gostovanju talentiranog redatelja čiji filmovi i među hrvatskom publikom nose kulturni status, tribina je bila odličan nastavak javne rasprave koju je pokrenula tribina "Kulturni potencijal Rijeke" na kojoj su predstavljeni za mnoge iznenađujući rezultati istraživanja o

vrijednostima mladih u jadranskim gradovima. Događaj je također bio izvrsna prilika da se čuje upravo glas riječkih srednjoškolaca o kojima se mnogo govorilo nakon spomenutog predstavljanja rezultata. Na tribini koja je trajala oko dva i pol sata razgovaralo se o problemima identiteta mladih, supkulturama, utjecaju suvremenih komunikacijskih tehnologija na međusobne odnose, nasilju, huliganstvu, govoru i iskazivanju mržnje temeljene na rasnoj i nacionalnoj netrpeljivosti, itd.

Medijska pokrivenost i povratne informacije

Sva događanja u okviru programa Refleks najavljivali smo na našoj internetskoj stranici i informacije o njima objavljivali na društvenim mrežama Facebook, Twitter i Instagram, koje su potom bile dijeljene kroz kanale Saveza udruga Molekula, udruga Filmaktiv i KvadArt, Vijeća mladih Benčić, fundacije Musagetes, te Studentskog kulturnog centra. Za događanja smo izrađivali posebne stranice tzv. Facebook događanja, putem kojih smo mogli pratiti razinu interesa publike te objavljivati zanimljivosti i informacije vezane za temu i goste. Osim radionice sitotiska i performansa Laetitie Sonami, kod kojih smo se koncentrirali isključivo na internetske kanale oglašavanja, za svaki smo program izrađivali plakate, koje smo isticali na prikladna mjesta u užem centru Rijeke i na prostoru sveučilišnog kampusa na Trsatu.

Programi su medijski bili redovito najavljivani od strane Novog lista i njegove rubrike Informator, te internetskih portala Moja Rijeka, Kulturpunkt, H-Alter, Culturenet, Urbancult, itd., te njihovih društvenih mreža. Pored navedenog, između ostalih su nas najavljivali i pratili portali Monitor.hr, Croportal, Teklić, Kvarner News, Ravno do dna, Film.Mag, Visit Rijeka, Kvarnerski.hr, X-ica, Info portal za mlade, Portal za kulturu jugoistočne Europe SEEcult, Magazin GKR, Gdje sutra, CDK (Centralna dimenzija kulturnih događanja), Allevents, Moj Zagreb Info, Gosucker, Rijeka KLIK, Najnovijevijesti, Whereevent, Jadranski portal, Liburnija, Svijet kulture, Kulturistra, Istra-online i drugi.

Prilikom gostovanja Joeyja Skaggsa, portal Moja Rijeka objavio je na svojoj stranici video prilog i intervju, a reportažu su izradili studenti koji su uključeni u Student TV, projekt nastao u suradnji Filozofskog fakulteta u Rijeci, Odsjeka za kulturalne studije, Udruge Iks i Akademije primijenjenih umjetnosti Rijeka. Događaji programa Refleks najavljivani su u radijskom programu Radija Rijeke, Primorskog Radija, Radija Istre, Radija 051, itd. Radio Rijeka objavio je osvrt na tribinu "Kulturni potencijali Rijeke", koji je osim u eteru dostupan i na službenoj internetskoj stranici Radija. O spomenutoj je tribini u nekoliko navrata pisao Novi list, objavljujući razgovor s provoditeljima istraživanja, kao i reakcije riječkih umjetnika, građana i pripadnika raznih institucija. Magazin Gradske knjižnice Rijeka također je objavio osvrt na tribinu, s naglaskom na predstavljene rezultate o navikama mladih kada je riječ o učestalosti čitanja i posjećivanja knjižnica. Rezultati predstavljeni na tribini i medijske objave o njima, pokrenuli su velik broj rasprava na društvenim mrežama. Prilog o okruglom stolu "Petsto godina od Utopije" bio je objavljen u eteru Radija Sove, programa Radija Rijeke kojeg vode i uređuju studenti.

Protetkih su se godina Refleks programi temeljili na često kompleksnoj teorijskoj podlozi koju smo ipak uspjeli približiti zajednici te je pritom angažirati i uspostaviti interes za daljnju suradnju s Drugim morem. U usporedbi s time, ovogodišnji je program sadržajno bio mnogo dostupniji široj zajednici, što je u konačnici ponajprije vidljivo u velikom interesu publike i posjećenosti događanja. Raznolikost programa privukla je različitu publiku i time značajno doprinijela širenju zanimanja javnosti za rad Drugog mora. Od posebnog je značenja porast interesa mlađe publike, koju nam je iz iskustva inače teško privući. Gostovanja Joeyja Skaggsa i Stevana Filipovića, koji su poznati publici diljem svijeta, doprinijele su vidljivosti Drugog mora u regiji i inozemstvu.

2. GALERIJA DM

U 2016. godini u okviru programa Galerija DM, kojeg provodimo u centru Rijeke u zgradi Filodrammatice (Korzo 28), organizirali smo šest izložbenih programa, predstavljajući umjetnike i umjetničke kolektive iz raznih dijelova Hrvatske i Europe, i to redom:

1. Marko Batista – Privremeni objekti i hibridni ambijenti
2. Trapula – TRAPULE (nerealizirani projekti)
3. Ivo Vičić – Riječka luka - zvučna slika podmorja
4. Damir Prizmić i Nikola Bojić – Objekti opasnih namjera
5. !Mediengruppe Bitnik – Post/Drone
6. Dejan Dragosavac Ruta – Čitaj dizajn! Magazini i časopisi 90-ih i 2000-ih
7. Milijana Babić – Zdravo Marijo, milosti puna

te nekoliko programa koji su se uklopili u galerijski sadržaj. Detaljnije o izložbama u nastavku teksta.

Prostor galerije u periodu između izložbi koristili smo i za provedbu drugih programa. Galerija je tako bila jednom od postaja prilikom izvedbe predstave "Pick&Play" riječke glumice Aleksandre Stojaković Olenjuk, koja se tijekom ožujka i travnja izvodila svaki put pred samo jednim gledateljem. U okviru jedanaestog izdanja manifestacije Moje, tvoje, naše, mlada nizozemska umjetnica Nina Boelsums izvela je u galeriji performans "Unveil", a na istom se mjestu odvio i zabavni program koji je označio završetak događaja. Newyorški umjetnik i jedan od pionira medijskih podvala, Joey Skaggs, prilikom dvodnevnog posjeta Rijeci u svibnju je u prostoru galerije održao radionicu "Društveni aktivizam kroz manipulaciju medijima", koja je naišla na velik interes javnosti. U okviru dvodnevnog događaja organiziranog od strane kanadske umjetničke fundacije Musagetes, Vijeća mladih Benčić i Drugog mora, u galeriji je početkom lipnja održana promocija knjige "Preuzmimo Benčić" te nastup francusko-američke audio umjetnice Laetitie Sonami koja je izvela dva glazbena performansa na vlastitom instrumentu Spryng Spyre. Galerija je bila i mjestom održavanja riječkog izdanja projekta "Digitalni svjetionici", kojeg je Drugo more kroz program mreže Clulture u rujnu proveo u partnerstvu sa zagrebačkom udrugom Radiona.org i osječkim multimedijalnim klubom #labOS koji djeluje u sklopu Zajednice tehničke kulture Osječko-baranjske županije. Program se sastojao od nekonferencije na kojoj je predstavljen startup projekt "MeshPoint", te od nekoliko dinamičnih radionica. U okviru trodnevnog događaja Balcan Can Contemporary Rijeka, slavna berlinska izvedbena skupina Showcase Beat le Mot održala je krajem rujna javni performans s balkona galerije.

U galeriji su se održavali i programi pojedinih članica Saveza udruga Molekula, kao i redoviti sastanci Saveza, a u svibnju je održana i konferencija za medije na kojoj je predstavljena druga edicija "Unicult2020 međunarodnog programa iz menadžmenta u kulturi i umjetnosti i kulturnih politika". Početkom lipnja je u galeriji, u sklopu ljetne škole "Summer School: Equality and Citizenship III" u organizaciji Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Rijeci, Centra za napredne studije Jugoistočne Europe i Sveučilišta u Rijeci, održan panel "Challenges of cross-border movements: Immigrants and Refugees". Udruga Prostor Plus je prostor galerije koristila kao jednu od postaje izvedbe "peripatetičkog audiopermansa" pod nazivom "Dissonanza sjećanje", autora Sanje Gergorić i Andreja Mirčeva. Krajem godine u prostoru galerije održan je trodnevni partnerski sastanak međunarodne umjetničke platforme Corners i godišnja Skupština regionalne platforme za kulturu Kooperativa.

Posjećenost

Na otvorenja izložbi prosječno dolazi oko 50 posjetitelja, a nakon toga izložbe u prosjeku posjećuje od sto do dvjesto ljudi po izložbi. Svaka je izložba privukla drukčiji profil publike, a brojni nedirektno povezani sadržaji koji su se zbivali u velikoj dvorani Filodrammatice, poput npr. Sajma 3N, radionica

udruge Filmaktiv, edukacijskog programa, radionica i predstava Prostora Plus, te tribina i predstava koje su organizirale razne udruge u kulturi, donijele su galeriji velik broj "slučajnih" posjetitelja koji su tom prilikom odlučili pogledati trenutni postav i informirati se o radu galerije. Kao što je posebno vidljivo na primjeru izložbe "Čitaj Dizajn!" Dejana Dragosavca Rute, galerija je ostala mjestom neobaveznog druženja uz umjetničke radove, čime se nastavio originalno traženi efekt umjetnosti u dnevnoj sobi.

Kratak opis programa

Marko Batista: Privremeni objekti i hibridni ambijenti 21. siječnja – 6. veljače 2016.

Prvobitno predstavljena 2014. godine, nakon čega je gostovala u nekoliko slovenskih galerija i muzeja te zagrebačkoj Galeriji Močvara, retrospektivna izložba "Privremeni objekti i hibridni ambijenti" ljubljanskog intermedijiskog umjetnika Marka Batiste predstavljena je riječkoj publici od 21. siječnja do 6. veljače. Ova iznimno dobro posjećena izložba okupila je radove nastale u posljednjih sedam godina umjetnikovog djelovanja. Temeljni operativni princip Batista pronalazi u istraživanju intermedijiskih prostora, kako u fizičkom smislu – gdje se zvučni ili vizualni električni signal proizvodi pomoću sučelja kućne izrade – tako i u onom idejnom – poimanjem ljudske percepcije unutar svijeta prožetog elektroničkom komunikacijom i digitalnom tehnologijom. Umjetnik koji je jedan od radova izloženih u retrospektivi ("Paralelne digitalne strukture") još 2009. godine predstavio riječkoj publici u tadašnjem prostoru Molekule, nazočio je otvorenju i pred publikom pokrenuo izložene instalacije.

Trapula: TRAPULE (nerealizirani projekti) 18. veljače – 4. ožujka 2016.

Neformalnu skupinu Trapula čine pulski arhitekti, dizajneri i umjetnici bliski idejama *environmental arta*: arhitekti Dino Krizmanić i Leonid Zuban, dizajner svjetla Dean Skira, umjetnici Robert Pauletta i Bojan Šumonja, te novinar Sven Semenčić. Područje interesa nalaze u izvođenju multidisciplinarnih umjetničkih zahvata, instalacija i intervencija s naglaskom na nove tehnologije, materijale i postupke u javnom prostoru, u kojima se prožimaju ekologija, umjetnost, turizam, edukacija i znanost. Skupina je do sada radila na više projekata u Puli, Premanturi, Labinu i Rabu, od kojih nijedan nije bio realiziran i koje je na jednom mjestu okupila i predstavila na riječkoj izložbi od 18. veljače do 4. ožujka 2016. godine. Skupina djeluje u cilju stvaranja prepoznatljivih vizualno perceptivnih repera visoko umjetničke i estetske naravi, koji mogu postati nositeljima suvremenog identiteta određenog područja. Djelovanje skupine podrazumijeva uključivanje i suradnju s javnim i privatnim sektorom, kao i s drugim umjetnicima ili umjetničkim skupinama, pri čemu se velika pozornost polaže na aktivnu i dijalogizirajuću participaciju lokalne zajednice te lokalnog kulturnog, materijalnog i duhovnog naslijeđa.

Ivo Vičić: Riječka luka - zvučna slika podmorja 17. ožujka – 2. travnja 2016.

Nakon što je početkom 2015. godine izložio zvučnu instalaciju "Trag u vremenu" koja je tematizirala riječku industrijsku baštinu, riječki audio umjetnik, tonski snimatelj i glazbenik Ivo Vičić je od 17. ožujka do 2. travnja u Galeriji Drugo More predstavio svoj novi rad pod nazivom "Riječka luka – zvučna slika podmorja". Zvučna instalacija je rezultat višegodišnjeg snimanja podvodnog

akvatorija riječke luke i sadržavala je odabir zanimljivih snimki, čime su zvukovi riječkog podmorja prvi puta na takav način bili predstavljeni javnosti. Posjetitelji su također imali priliku poslušati podmorje luke u stvarnom vremenu, jer su na brodu-botelu Marina bili postavljeni posebni mikrofoni preko kojih se zvuk putem interneta prenosio u galerijski prostor.

Damir Prizmić i Nikola Bojić: Objekti opasnih namjera **14. – 29. travnja 2016.**

Premijerno predstavljena u zagrebačkoj HDD galeriji tijekom siječnja i veljače 2016. godine, od 14. do 29. travnja u Galeriji Drugo more predstavljena je multimedijalna izložba "Objekti opasnih namjera" umjetnika i dizajnera Damira Prizmića i Nikole Bojića. Izložba problematizira upotrebne predmete, usluge, sustave i tehnologije s kojima smo u svakodnevnoj interakciji, a koji izazivaju osjećaje između paranoje i potpunog povjerenja. Konceptcija izložbe polazi od šest paradigmatičkih slučajeva koji uključuju primjere poput USB sticka, kreditne kartice, plinske boce, tehnologije prepoznavanja lica, usluge „službe za korisnike“ i obrasca ponašanja korisnika u susretu sa strojevima koji „odbijaju suradnju“. Osim tekstova i dokumentacije o svakom od slučajeva, izložba uključuje i različite interaktivne predmete, fotografije, spekulativne scenarije i prototipove novih objekata koji su proizašli iz istraživanja „objekata opasnih namjera“.

!Mediengruppe Bitnik: Post/Drone **16. – 30. lipnja 2016.**

Svjetski poznati švicarski umjetnički kolektiv !Mediengruppe Bitnik prvi put se u Hrvatskoj predstavio riječkoj publici izložbom "Post/Drone" u Galeriji Drugo more, i to s dva relevantna rada iz svojeg zanimljivog i bogatog opusa: "Dostava za gospodina Assangea" i "Random Darknet Shopper – The Bot's Collection".

"Dostava za gospodina Assangea" je primjerak poštanske umjetnosti koji je uživo trajao 36 sati. U siječnju 2013. godine, !Mediengruppe Bitnik je poslao paket s videokamerom osnivaču Wikileaksu Julianu Assangeu. Kamera je kroz rupu na paketu bilježila i uživo objavljivala fotografije svojeg putovanja kroz poštanski sustav na društvenoj mreži Twitter, omogućujući svakome da putem interneta u stvarnome vremenu prati status paketa. Nakon otprilike 32 sata i puta prijeđenog u raznim poštanskim vrećama, kamionima i dostavnim centrima, paket je dostavljen ekvadorskoj ambasadi u Londonu u popodnevnim satima 17. siječnja 2013. godine. Do tog se trenutka nekoliko tisuća ljudi na Twitteru okupilo kako bi pratili to mučno i napeto putovanje. Eksperiment je okrunjen performansom kojeg je Julian Assange uživo izveo za kameru.

"Random Darknet Shopper" je program koji nasumično kupuje na darknetu i izravno povezuje izložbeni prostor s tim mračnim dijelom tzv. "duboke mreže". !Mediengruppe Bitnik je u razdoblju od tri mjeseca upućivao automatizirani program (tzv. "bot", izraz koji dolazi od riječi "robot") da se jednom tjedno uputi na šoping ekspediciju po darknetu. S tjednim budžetom od 100 dolara protuvrijednosti u kriptovaluti Bitcoin, program je nasumično birao po jedan predmet između 16 000 artikala i izravno ga slao na adresu galerije u kojoj je izložba bila postavljena. "Random Darknet Shopper – The Bot's collection" u Filodrammatici je prikazao 25 predmeta koje je bot kupio u razdoblju između listopada 2014. i ožujka 2016. godine, za potrebe izložbi u galerijama Kunst Halle St. Gallen, Horatio Junior Gallery London i Aksioma Institute for Contemporary Art Ljubljana.

Prije otvorenja izložbe, Domagoj Smoljo iz !Mediengruppe Bitnik održao je izlaganje u kojem je ukratko predstavio rad kolektiva i objasnio priču iza dva izložena rada.

Dejan Dragosavac Ruta: Čitaj dizajn! Magazini i časopisi 90-ih i 2000-ih **6. – 27. listopada 2016.**

Bogata izložbena godina za grafičkog dizajnera Dejana Dragosavca Rutu – jednog od najznačajnijih i najzvučnijih imena vizualnog dizajna nezavisne kulturne scene u Hrvatskoj – nakon Splita, Zagreba i Pule nastavila se u Rijeci. U Galeriji Drugo more 6. listopada otvorena je izložba “Čitaj dizajn! Magazini i časopisi 90-ih i 2000-ih”, okupljajući produkciju tog renomiranog dizajnera srednje generacije u području časopisa i magazina, bitnog dijela njegovog dosadašnjeg dizajnerskog opusa tijekom gotovo puna dva desetljeća. Izložba uključuje Rutin dizajn za publikacije poput Arkzina, Godina Novih, Nomada, Libre Libere, Gordogana, Frakcije i Up&Undergrounda. Otvorenju izložbe prethodio je okrugli stol, na kojem su uz Dejana Dragosavca Rutu o temi časopisa za kulturu u Hrvatskoj razgovarali Marko Kostanić (Bilten, Frakcija), Dejan Kršić (Arkzin) i Milan Zagorac (Rival).

Milijana Babić: Zdravo Marijo, milosti puna

Nova multimedijalna izložba riječke umjetnice Milijane Babić, naziva “Zdravo Marijo, milosti puna”, bavi se temom negativnog utjecaja Katoličke crkve na ženska prava u Hrvatskoj. Zasniva se na umjetničkim akcijama u javnom prostoru tijekom 2016. godine, kao i na istraživanju sadržaja katoličkih medija u razdoblju između 2015. i 2016. godine.

Na izložbi je predstavljena videodokumentacija umjetničke akcije “7 dana za ženu”, nastale kao reakcija na međunarodnu katoličku molitvenu inicijativu “40 dana za život”, koja je izvedena uoči Međunarodnog dana žena 2016. godine u suradnji s građankama i građanima Rijeke i SOS telefonom – Rijeka. Akcija u formi protesta započela je ispred Klinike za ginekologiju i porodništvo Kliničkog bolničkog centra Rijeka, nasuprot moliteljima spomenute inicijative, nastavljajući se narednih dana ispred državnih institucija i Katedrale Sv. Vida, a završila je na Međunarodni dan žena ispred Gradske uprave na riječkom Korzu. Navedeni dio izložbe sastoji se i od komentara na akciju koje je umjetnica bilježila za vrijeme njenog održavanja te preuzela s društvenih mreža i internetskih portala.

Drugi dio izložbe čini publikacija ‘mudrih misli’, čiji se sadržaj sastoji od spornih izjava iz katoličkih tiskovina, te dokumentacije intervencije u javnom prostoru koja je u tijeku.

Medijska pokrivenost i feedback

Najave izložbi objavljivali smo na našoj internetskoj stranici, gdje smo naknadno dijelili fotografije i video priloge s otvorenja preko naših Flickr i Vimeo kanala, te poveznice na tekstove o izložbama objavljene na raznim internetskim portalima. Za svaku izložbu radili smo posebne stranice tzv. Facebook događanja, putem kojih smo mogli pratiti razinu interesa publike te objavljivati zanimljivosti i informacije vezane za umjetnike i sadržaj svake izložbe. Kako bismo dodatno razglasili vijesti o izložbama, za pojedine smo izložbe su bile redovito najavljivane i medijski pokrивane od strane Novog lista i u njemu postojeće rubrike Informator, u tiskanom i on-line izdanju. Internetski portal Moja Rijeka također je redovito najavljivao izložbe i objavljivao osvrte s otvorenja, popraćene fotografijama te video prilozi koji sadržavaju razgovore s umjetnicima i članovima naše udruge o pojedinoj izložbi. Najave o održavanju izložbi redovno su objavljivane na stranici Visit Rijeka (službeni portal Turističke zajednice Grada Rijeke) te portalima Kulturpunkt.hr, H-Alter, Radio Rijeka, UrbanCult, Fiuman, Teklić, Rijeka Klik i Culturenet. Osim navedenog, između ostalih su nas najavljivali i pratili portali Croportal, Kvarner News, Kvarnerski.hr, X-ica, Info portal za mlade, Portal za kulturu jugoistočne Europe SEEcult, Magazin GKR, Gdje sutra, CDK (Centralna dimenzija kulturnih događanja), Allevents, Moj Zagreb Info, Gosucker, Rijeka KLIK, Agregat.io, Dizajn.hr, Kigo.hr, Najnovijevijesti, Whereevent, Jadranski portal, Liburnija, Svijet kulture, Kulturistra, Istra-online, Culture.si, Oslobodjenje.ba, Pomorac.hr i drugi. Najave izložbi širile su se i putem radijskih postaja kao što su Radio Rijeka, Radio 051, Radio Korzo, Radio Sova, Soundset Trsat, Radio Istra

i Primorski Radio. Vijesti o izložbama i sadržajima dijeljene su i putem naših službenih Facebook, Twitter i Instagram profila, putem društvenih mreža Saveza udruga Molekula i njegovih članica (Filmaktiv, Prostor Plus), raznih medija (Kulturpunkt, H-Alter, Radio Rijeka, Moja Rijeka, Novi list itd.), Studentskog kulturnog centra, studentskih udruga (Udruga studenata Akademije primijenjenih umjetnosti Rijeka), organizacija, suradnika i izlagača iz zemlje i regije (Aksioma, Unicult2020, KvadArt, Masters & Servers, Rijeka 2020 Europska prijestolnica kulture, itd.), s dobrim odjekom i interesom i nakon samog otvorenja.

Izložbu Marka Batiste najavili su i neki slovenski mediji, a portal Kulturpunkt.hr objavio je kritički osvrt na izložbu naziva "Čista fizika", autorice Jelene Milić. Vijest o izložbi Ive Vičića također je odjeknula i izvan granica Hrvatske, te je sarajevski dnevni list Oslobođenje na tu temu objavio intervju s umjetnikom. Lea Polonijo, polaznica modula e-novinarstvo u projektu Generation 0101, kojeg provodi Centar tehničke kulture Rijeka, objavila je izvještaj s otvorenja izložbe Objekti opasnih namjera. U svojoj kolumni "Kulturni faul", Kristian Benić napisao je osvrt na otvorenje izložbe Dejana Dragosavca Rute i popratni razgovor, koji je objavljen u Magazinu Gradske knjižnice Rijeka. O otvorenju iste izložbe izašao je i poveći tekst na web stranici rijeka2020.eu, službenoj stranici Rijeka 2020 Europska prijestolnica kulture. O izložbi Milijane Babić "Zdravo Marijo, milosti puna" Suzana Marijanić je napisala kritički tekst pod naslovom "Razotkrivanje cinizma religije: kinička triptih-izložba 'Zdravo Marijo, milosti puna' Milijane Babić" koji se nalazio u deplijanu izložbe i bio objavljen na portalima Vox feminae i Libela. Povodom izložbe, Milijana Babić nastupila je u radijskoj emisiji Abeceda nezavisne kulture koja nastaje u suradnji Radio Studenta, Centra za dokumentiranje nezavisne kulture i portala Kulturpunkt.hr

Sami izlagači, koji su i sami česti posjetitelji i gosti programa Galerije, privukli su i podijelili s Drugim morem dio svoje interesne skupine i publike, objavljujući vijesti o izložbama putem vlastitih kanala.

3. FESTIVAL "MOJE, TVOJE, NAŠE": NADZOR

Jedanaesto po redu izdanje manifestacije *Moje, tvoje, naše* održano je od 7. do 9. travnja 2016. godine, pri čemu je izložba ostala otvorena do 30. travnja 2016. Manifestacija se održavala u prostorima Filodrammatice (Korzo 28), Malog salona (Korzo 24) i Omladinskog kulturnog centra Palach (Kružna 8) u Rijeci. Ovogodišnje se izdanje festivala bavilo temom nadzora, jednim od važnijih problema suvremenog doba.

Određena vrsta nadzora prisutna je u svim civilizacijama i uvijek je u funkciji otklanjanja devijacija, usmjeravanja populacije u smjeru funkcionalnog ponašanja – što god bilo definirano kao funkcionalno ponašanje. Onaj tko nadzire uvijek je poziciji moći, ne samo u smislu definiranja prihvatljivog ponašanja, nego i u smislu prikrivanja vlastitih devijacija. Zbog toga smo svi nepovjerljivi prema nadzornicima, čak i ako prihvatimo njihovu definiciju prihvatljivog.

S druge strane, kakav god nadzor bio, ljudi su uvijek pronalazili prostor za devijaciju, subverzivno djelovanje, ali i prostor da nadgledaju samog nadzornika. U suvremenom svijetu stvari se nisu bitno promijenile, osim što smo se približili organizacijskom modelu panoptičkog nadzora. Jeremy Bentham je još u 18. stoljeću postavio prostornu sliku tog sustava: na rubu zgrada prstenastog oblika, u središtu toranj. Na zidovima tornja otvori su širokih prozora koji gledaju na unutrašnju stranu prstena, rubna zgrada podijeljena je na ćelije od kojih svaka ima dva prozora, jedan okrenut prema tornju, a drugi okrenut na vanjsku stranu da bi dopustio prolaz svjetlosti s jednog kraja ćelije na drugi. Zahvaljujući prodoru svjetla s tornja mogu se promatrati sjene zatočene u ćelijama. Zatočnici su tako stalno vidljivi, što i jest glavni učinak Panoptikona. Nadzor postaje neprestan u svojim posljedicama, bez obzira koliko se realno provodio. Bentham je postavio temeljno načelo da moć mora biti vidljiva i neprovjerljiva. Vidljiva – zatočeniku je stalno pred očima toranj s kojeg ga se promatra, neprovjerljiva – zatočenik nikad ne zna ako ga netko uistinu gleda, ali je siguran da se to uvijek može dogoditi. Kada ovu prostornu sliku preselimo na internet dobijemo vanjski prozor (e-mail, Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, itd.) koji nas osvjetljuje i omogućava pogled s tornja (tajnih službi, internet providera, Googlea, državnih službi, itd.) na našu ćeliju. Privatnost se postiže postavljanjem zavjesa na prozorima. Država nam je jamčila da prema tornju smijemo postaviti neprozirne zavjese, ali sve su glasniji zahtjevi da ih razmaknemo. Ako ih razmaknemo, a želimo očuvati privatnost, to znači da zavjese moramo postaviti prema vanjskom svijetu kako bi onemogućili prodor svjetlosti i tako izbjegli stalnom pogledu. Tako se naš ovogodišnji program zapravo bavio vrlo jednostavnim pitanjem u kompleksnoj arhitekturi nadzora – kako zamračiti sobu? – a uključivao je sljedeće aktivnosti:

- Izložba "Crna komora" u galeriji Mali salon;
- Predavanja utjecajnih europskih stručnjaka i umjetnika na temu nadzora, mreže, špijunaže i aktivizma, u Filodrammatici
- Radionicu nevidljive tinte u Omladinskom kulturnom centru Palach
- Performans u Filodrammatici
- Glazbeni program u Filodrammatici

Detaljni opis pojedinih dijelova programa manifestacije nalazi se u nastavku teksta.

U okviru programa *Moje, tvoje, naše*, u razdoblju nakon završetka manifestacije, izdali smo informativno-edukativnu knjižicu *Džepni priručnik za zaštitu podataka i skrivanje od nadzora*, namijenjenu distribuciji srednjoškolskoj i studentskoj populaciji.

Izložba "Crna komora"

Program manifestacije započeo je otvorenjem izložbe "Crna komora", koje se održalo u četvrtak 7. travnja s početkom u 20 sati. Izložba je bila otvorena do 30. travnja, a ulaz se nije naplaćivao.

Na izložbi su bili predstavljeni radovi koje povezuje činjenica da polaze od dvojne karakteristike interneta, koji je od utopijskog, svima besplatnog, otvorenog raja i posljednje granične tvrđave slobodarstva doživio preobrazbu u trenutno stanje neprestanog nadzora, ekshibicionizma i paranoje. Izložba je nastala u okviru europskog projekta *Masters & Servers*, u produkciji Drugog mora i ljubljanske Aksiome, te u koprodukciji organizacije The Influencers iz Barcelone, a kustosi izložbe su međunarodno priznati umjetnički dvojac Eva i Franco Mattes te istraživač i kustos Bani Brusadin.

Okupljajući radove devet umjetnika i umjetničkih skupina, izložba je u suradnji s Muzejom moderne i suvremene umjetnosti Rijeka bila smještena u Malom salonu na riječkom Korzu. Zahvaljujući između ostalog činjenici da je sadržavala djela svjetski poznatih umjetnika i aktivista kao što su Ai Weiwei, Laura Poitras i Jacob Appelbaum, izložbu je pogledao velik broj posjetitelja, među kojima i nekoliko skupina srednjoškolaca i studenata za koje je bilo organizirano stručno vodstvo. Uz navedene, na izložbi su predstavljeni radovi umjetnika Jamesa Bridlea (od kojih je jedan bio iscrtan na samome Korzu ispred Malog salona, predstavljajući sjenu bespilotne letjelice u prirodnoj veličini), Jill Magid, Émilie Brout i Maxime Marion, Evana Rotha, Simona Dennyja, Zacha Blasa i nizozemske skupine Metahaven – svaki na svoj način progovarajući o pitanju nadzora kao jednog od važnijih problema suvremenog doba.

Dijeleći ime s nazivom prve američke kriptanalitičke organizacije i prethodnice Nacionalne Sigurnosne Agencije (NSA), izložba je bila usmjerena prema poticanju rasprave o delikatnoj i često neugodnoj ulozi umjetnosti i mašte u eri masovnog nadzora, pri čemu je naglasak stavljen na mnogostruke poveznice između post-studijske umjetnosti i nezavisnih istraživanja, aktivističkog obrnutog inženjerstva i novih oblika političkog aktivizma u eri mreža. S preciznošću istraživačkih novinara ili hakera te strašću istraživača ili najpredanijih korisnika, umjetnici i aktivisti koji su sudjelovali u "Crnoj komori" prevode problematične povijesti infrastrukturnog upravljanja i nadzora nad ljudskom maštom – u suptilne vizualne forme.

Otvorenju je prisustvovalo oko 200 ljudi, dok je do njezinog završetka izložbu ukupno posjetilo oko 1800 ljudi.

Radionica, predavanja i performans

Drugi dan manifestacije počeo je u jutarnjim satima radionicom *Taktike i poetike nevidljivosti*, koju je u Omladinskom kulturnom centru Palach vodila umjetnica, dizajnerica i edukatorica Amy Suo Wu koja živi i radi u Nizozemskoj. Dvadesetak polaznika radionice učilo je o povijesti i osnovnoj teoriji nevidljive tinte i steganografije, istražujući načine na koje analogne forme steganografije mogu nadvladati nedostatke digitalne komunikacije i pružiti moguće rješenje za sigurniju komunikaciju u razdoblju sveprisutnog nadzora na mreži.

U diskurzivnom dijelu programa manifestacije održano je pet predavanja popraćenih diskusijom, na temu nadzora u eri digitalnih tehnologija i umreženog društva. Predavanja su u velikoj dvorani Filodrammatice održana na engleskom jeziku, u popodnevnim satima 8. i 9. travnja 2016. godine.

Prvo predavanje održao je američki umjetnik Evan Roth, čiji pobjednički rad natječaja u okviru projekta *Masters & Servers* – naziva *Internet Landscapes: Sweden* – čini dio izložbe "Crna komora". Roth živi i radi u Parizu i u svojem radu vizualizira i arhivira kulturu pomoću nenamjenske upotrebe tehnologije, istražujući odnose između zloupotrebe i osnaživanja, kao i učinke koje filozofije proizašle iz hakerskih zajednica mogu imati u primjeni na digitalne i nedigitalne sustave. Njegov je rad uključen u stalnu zbirku Muzeja moderne umjetnosti u New Yorku i Izraelskog muzeja. Na predavanju pod nazivom *Internetski krajolici* Roth je govorio o svojem umjetničkom djelovanju u području vizualizacije i razumijevanja fizičkih, digitalnih i kulturnih krajolika interneta.

U drugom predavanju održanom 8. travnja, naziva *Prevazići paradigmu tehnologija kontrole*, filozof Tomislav Medak iz Zagreba osvrnuo se na ratoborne primjere otpora kontroli unutar kibernetičkog svijeta i govorio je o dostupnim strategijama i resursima uz pomoć kojih bi tehnologija mogla ostati sredstvom emancipacije. Medak se u svom radu bavi suvremenom političkom filozofijom, medijskom teorijom i estetikom. S nekolicinom kolega vodi teorijski program i izdavačke aktivnosti Multimedijalnog instituta/MAMA u Zagrebu. Zagovornik je slobodnog softvera i slobodne kulture te jedan od nekolicine ljudi koji rade na pojedinim segmentima projekta Memory of the World/Public Library. Također je autor i izvođač sa zagrebačkim kazališnim kolektivom BADco.

James Bridle – britanski umjetnik i autor čija su dva rada također bila uključena u izložbu "Crna komora" – pokušao je u posljednjem izlaganju večeri ponuditi moguće načine izlaska iz tjeskobne atmosfere koju stvara suvremeni sveprisutno-nevidljivi nadzor. Bridle redovito predaje na konferencijama, sveučilištima i drugim događajima, a njegova je formulacija istraživačkog projekta *Nova estetika* potaknula rasprave i nastanak kreativnih radova u području raznih disciplina. Svoje radove izlaže diljem svijeta i na internetu, a njegovi tekstovi o književnosti, kulturi i mrežama objavljuvani su u časopisima i listovima među kojima su Wired, Domus, Cabinet, Atlantic, New Statesman, Guardian, Observer i mnogi drugi. Naziv Bridleovog predavanja bio je *Crna kutija, crna komora*.

U pauzama između predavanja, mlada nizozemska umjetnica Nina Boelsums u prostoru galerije Filodrammatica izvodila je performans "Unveil". Pomoću haljine koja se rastvara sa svakom pohranom novog kolačića na računalo tijekom pretraživanja interneta, otkrivajući time njenu голу kožu, umjetnica je izvedbom nastojala ukazati na problematiku gubitka privatnosti na mreži.

Drugi dan diskurzivnog programa otvorio je Bani Brusadin, jedan od kustosa izložbe "Crna komora", prezentacijom *Stvarne i imaginarne crne komore*. Govoreći o neugodnoj ulozi umjetnosti u eri masovnog nadzora, Brusadin je publici ponudio vlastito viđenje koncepta izložbe i analizirao u njoj predstavljene radove.

Najbolje posjećenim predavanjem pod nazivom *Panoptikon: otpor nije uzaludan*, o važnosti obrane privatnosti i borbe protiv globalnog sigurnosnog nadzora, diskurzivni program manifestacije zaključila je Annie Machon – nekadašnja zaposlenica britanske obavještajne službe MI5 od koje je bila primorana skrivati se i živjeti u egzilu, nakon što je s tadašnjim partnerom odlučila prokazati kriminalne radnje i nekompetencije britanskih špijunskih agencija.

Po završetku posljednjeg predavanja, u galerijskom prostoru Filodrammatice započeo je glazbeni program u izvedbi riječkog DJ-a Ive Vičića Arexxa, na kojem su se naši gosti i posjetitelji festivala mogli međusobno upoznati i družiti.

U dva dana trajanja na diskurzivnom dijelu programa sveukupno je prisustvovalo dvjestotinjak ljudi različite dobi, među kojima su između ostalog bili studenti, sveučilišni profesori, kulturni radnici, umjetnici i novinari.

Džepni priručnik za zaštitu podataka i skrivanje od nadzora

Nakon same manifestacije izdali smo informativno-edukativnu knjižicu *Džepni priručnik za zaštitu podataka i skrivanje od nadzora*, koju ćemo besplatno distribuirati učenicima srednjih škola i studentima.

Priručnik je tiskan u sedamsto primjeraka. Sadržaj čine uvodni dio u kojem se govori o svakodnevnoj prisutnosti tehnologije nadzora, tekst *Svi bismo trebali imati nešto za sakriti* analitičara računalne sigurnosti Moxiea Marlinspkea (objavljen uz dopuštenje autora), primjeri suvremenih oblika nadzora i zlouporabe osobnih podataka putem nadzornih kamera, pametnih telefona i interneta – te savjeti kako se od navedenih prijetnji zaštititi, i tekst o zakonskoj dimenziji zaštite podataka u Republici Hrvatskoj.

Zaključno

Prema našim procjenama, ovogodišnja je manifestacija privukla oko 2000 posjetitelja na nekoliko različitih tipova programskih aktivnosti. Sukladno očekivanjima, najveći je interes pobudila izložba "Crna komora", koja je u suradnji s Muzejom moderne i suvremene umjetnosti Rijeka bila smještena u galeriji Mali salon koja se nalazi u središnjoj riječkoj ulici – Korzu. Veliko zanimanje za izložbu možemo ponajprije zahvaliti činjenici što je uključivala djela svjetski poznatih umjetnika i aktivista, među kojima se najviše ističu rad *Panda-to-Panda* kineskog umjetnika Ai Weiweija i aktivista Jacoba Appelbauma, te video uradak *The Art of Dissent* Oskarom nagrađene filmske autorice Laure Poitras. Producirana u suradnji Drugog mora i Zavoda za suvremenu umjetnost Aksioma iz Ljubljane u okviru međunarodnog projekta *Masters & Servers*, izložba je prvotno prikazana u ljubljanskoj galeriji Škuc u ožujku 2016. godine. Postavljanje izložbe u Rijeci uključivalo je iscrtavanje "sjene" bespilotne letjelice u prirodnoj veličini na Korzu noć prije otvorenja, inače rad *The Drone Shadow* Jamesa Bridlea, što je dodatno pobudilo interes javnosti i medija. Otvorenju izložbe prisustvovali su Bani Brusadin, jedan od njezinih kustosa i upravitelj organizacije te istoimenog festivala The Influencers u Barceloni, te umjetnici Evan Roth (SAD) i James Bridle (UK) čiji su radovi uključeni u izložbu. Navedeni gosti manifestacije također su na diskurzivnom dijelu programa govorili o radovima i detaljnije predstavili sadržaj izložbe. Za vrijeme trajanja manifestacije, za javnost smo organizirali dva posjeta izložbi uz stručno vodstvo kustosa Banija Brusadina, što je naišlo na velik odaziv zainteresiranih posjetitelja. U suradnji s umjetnikom Igorom Eškinjom koji predaje na Akademiji primijenjenih umjetnosti, izložbu smo u dva navrata uz stručno vodstvo predstavili studentima Akademije, dok je Muzej organizirao vodstva kroz izložbu za nekoliko grupa učenika riječkih srednjih škola.

Radionica nevidljive tinte koju je vodila Amy Suo Wu u studiju Omladinskog kulturnog centra Palach također je naišla na veliko zanimanje i na njoj je sudjelovao maksimalan predviđeni broj sudionika. Odaziv publike na diskurzivni dio programa koji se sastojao od predavanja i diskusija na temu nadzora u suvremenom umreženom društvu, također ocjenjujemo zadovoljavajućim, s obzirom na to da problematika nadzora i privatnosti na mreži u Hrvatskoj nije ni približno aktualna u odnosu na velik broj zemalja Zapada. Kao što smo i predvidjeli, najbolje posjećeno predavanje bilo je ono Annie Machon, koja je pored isticanja važnosti borbe za privatnost i prokazivanja nezakonitog nadzora, govorila o vlastitom slučaju napuštanja britanske kontraobavještajne službe MI5 u svrhu raskrinkavanja kriminalnih radnji i nekompetencije britanskih špijunskih agencija. U suradnji s riječkom udrugom Filmaktiv, sva predavanja su snimljena i mogu se pronaći na našem Vimeo kanalu i internetskoj stranici. Snimke imaju veliku gledanost, u čemu prednjače snimke predavanja Annie Machon i Tomislava Medaka s najviše pogleda i preuzimanja. Osim video snimki, putem našeg Mixcloud kanala zainteresirani mogu poslušati audio snimke predavanja.

Budući da se nastavljao na diskurzivni program, održavajući se u pauzama između predavanja, performans nizozemske umjetnice Nine Boelsums također je bio dobro posjećen. Ipak, osim publike

koja je bila prisutna na predavanjima, primijetili smo da je performans došla pogledati nekolicina posjetitelja koju prvenstveno zanima izvedbena umjetnost.

Kao i proteklih godina, ovogodišnja je manifestacija bila dobro najavljivana i medijski popraćena. Izložbu i ostatak programa manifestacije najavili smo između ostalog na konferenciji za novinare koja je održana u Muzeju moderne i suvremene umjetnosti. Novi list je u tiskanom i digitalnom izdanju u nekoliko navrata najavljivao program i objavio izvještaj s otvorenja izložbe "Crna komora" u Malom salonu, objavljujući informacije o programu i u rubrici Informator. O otvorenju izložbe pisao je i La Voce del Popolo, riječki dnevni list koji izlazi na talijanskom jeziku. Portal Moja Rijeka je osim najave objavio i osvrt na festival i izložbu u formi video priloga, u kojem o izložbi govore kustos Bani Brusadin te umjetnici Evan Roth i James Bridle. O izložbi je izvještavano i na HR Radio Rijeka, na čijoj je internetskoj stranici objavljen i tekst o cijeloj manifestaciji te audio prilog s otvorenja izložbe. Kao dio osvrta na diskurzivni program, Radio Rijeka također je emitirao kratki intervju s Annie Machon. Od ostalih radijskih postaja, o manifestaciji se govorilo na postajama Radija Korzo, Radija 051 i Soundset Trsat. Osim najave manifestacije na portalima, kritičke osvrte na festival napisali su Bernard Koludrović za Kulturpunkt.hr i Radoslav Dejanović za Monitor.hr. Program manifestacije najavljen je i na portalu za kulturu jugoistočne Europe SeeCult, na portalima Vox Feminae, H-Alter, Teklić, Rijeka KLIK, Kigo.hr, Local.hr, Liburnija, Jadranski portal, Culturenet, eKvarner.info i Fiuman.hr, na stranici Visit Rijeka riječke turističke zajednice, i na stranicama Gdje sutra, Gosucker i Najnovijevijesti. Manifestacija je također najavljena na internetskim stranicama Muzeja moderne i suvremene umjetnosti Rijeka, Saveza udruga Molekula, organizacija Aksioma i The Influencers, projekata Masters & Servers i BalCan Contemporary, i umjetnice Amy Suo Wu, kao i putem njihovih društvenih mreža.

Informacije o programu i sadržaju manifestacije Moje, tvoje, naše objavili smo na internetskoj stranici Drugog mora. U svrhu promoviranja manifestacije dizajnirali smo plakat u B1 veličini koji je bio istaknut na vidljivim mjestima diljem grada. Program manifestacije s detaljnim informacijama o sudionicima, umjetnicima, predavanjima i izložbi objavili smo u obliku programske knjižice na hrvatskom i engleskom jeziku. Vijesti smo dijelili i putem društvenih mreža Facebook i Twitter, a izradili smo i Facebook stranicu događanja. Fotografije s programa objavili smo na Facebooku i putem našeg Flickr kanala, a video i audio snimke predavanja na našem Vimeo i Mixcloud kanalu.

4. CORNERS

CORNERS je interkulturalna platforma umjetnika koju oblikuje i pokreće partnerstvo kulturnih organizacija na rubovima Europe. Od 2011. godine više od 50 umjetnika i istraživača, od kojih je devetero iz Hrvatske, susrelo se i surađivalo je kroz ovu platformu, a koordiniralo ih je više od 30 kulturnih organizacija i institucija partnera.

U 2016. godini, u okviru projekta Corners realizirana je koprodukcija rada *Playground* (bivše radno ime - *Games*), te post-produkcija rada *In Between*. Koprodukcije Drugog mora predstavljene su na velikom zajedničkom događaju *Corners Triangle* na tri lokacije: u Zagrebu, Ljubljani i Rijeci (*In Between*, *Sister of Another Mother*, *Playground*, *Put yourself in my place*), koji je trajao u periodu od 24. svibnja do 18. lipnja, te u San Sebastianu/Donostia (*In Between* i *Put yourself in my place*), u programu tadašnje Europske prijestolnice kulture u rujnu.

O PROGRAMU:

Produkcija

Playground - produkcija

U prvoj polovici godine finalizirana je produkcija rada *Playground*. Završni radovi na produkciji realizirani su na Basecampu (umjetničkoj rezidenciji) održanoj u Mariboru koncem veljače i početkom ožujka. Umjetnici uključeni u ovaj projekt su Miha Horvat (Slovenija), Riccardo Spagnulo (Italija), Gianfranco Mirizzi (Hrvatska) i Simon Farid (Velika Britanija), a projekt se sastoji od instalacije sastavljene od kolekcije društvenih igara te njihove adaptacije koje se zatim igraju u različitim sredinama. Instalacija je zapravo neka vrsta igrališta koje se postavlja u javnom prostoru. Projekt je namijenjen aktivaciji lokalne zajednice kroz igru i upoznavanje različitih lokalnih igara koje se igraju u europskim gradovima.

Rad je u ožujku probno izveden u Mariboru, a u svibnju je uslijedila premijera rada u okviru CORNERS Triangle događaja u Rijeci, nazvanog Zooming CORNERS.

Uz 'živu' verziju rada, paralelno se razvija i nadopunjuje i digitalna verzija/arhiv u okviru platforme Corners Live na slijedećoj poveznici:

<http://www.cornerslive.org/en/Longform/playground/464/Playground.htm>

In Between - postprodukcija

Iako je rad *In Between* već u različitim formatima predstavljen na događajima u Umei 2014. godine te u Stockholmu u svibnju 2015. godine, u drugoj polovici 2015. i prvoj polovici 2016. godine umjetnici su radili na razvoju digitalne komponente rada, razvijajući tako postojeću web stranicu koja omogućava digitalnu prezentaciju prikupljenih materijala u okviru živih instalacija sa svih mjesta na kojima su se izvodile.

Put yourself in my place - digitalna ekstenzija rada

U okviru Corners Live platforme, rad *Put yourself in my place* je gotovo u cijelosti postavljen u digitalnom obliku na slijedećoj poveznici:

<http://www.cornerslive.org/en/Longform/pyimp/250/Put-yourself-in-my-place.htm>

Javne prezentacije

Zooming CORNERS

U okviru događaja CORNERS Triangle, koji se u razdoblju od 24. svibnja do 18. lipnja usporedno odvijao u Zagrebu i Ljubljani, odnosno sjedištima partnerskih organizacija Pogon i Exodos Ljubljana,

od 24. svibnja do 4. lipnja organizirali smo višednevni umjetnički događaj **Zooming CORNERS**, koji je u riječko naselje Zamet doveo različite intervencije umjetnika iz raznih dijelova Hrvatske i Europe.

Zoom Festival odvija se u organizaciji Drugog mora od 2010. godine, nastavši iz želje i potrebe da se u Rijeku dovedu tada nedostatno zastupljeni suvremeni i eksperimentalni sadržaji u području izvedbenih umjetnosti, profilirajući se tijekom vremena u manifestaciju koja nudi prostor za otkrivanje novih prostora djelovanja u području suvremenih umjetničkih praksi, povezujući ih kroz stvaralaštvo, prezentaciju umjetničkih radova i uključivanje lokalne zajednice s aktivacijom pojedinih prostora u gradu kao mjesta za umjetničko djelovanje. Festival je do sada kao program uvijek u fokusu imao rad određenih autora, umjetničke scene ili umjetničke prakse. S druge strane, CORNERS je međunarodna platforma za umjetnike i publike koju oblikuju i pokreću kulturne organizacije na rubovima Europe, nastojeći kroz radove umjetnika potaknuti lokalne zajednice na sudjelovanje, te povezati udaljene sredine i gradove prikupljajući njihove priče i prenoseći ih iz jednog mjesta u drugo. Ideja je da se kroz umjetničke ekspedicije po rubnim dijelovima Europe umjetnici i istraživači prvo međusobno upoznaju i time stvore preduvjet za početak zajedničkog stvaralačkog rada. Naime, svi umjetnički radovi koji nastaju u okviru platforme Corners kolaboracije dvoje ili više umjetnika, iza kojih stoji dvoje ili više koproducenta. Umjetnički radovi se prikazuju u gradovima prema kojima gravitira područje u kojem se održavale ekspedicije, pri čemu radovi nastali u okviru projekta CORNERS nisu namijenjeni prikazivanju ili izvedbi u galerijama ili kazalištima, nego su zamišljenja za postavljanje ili izvedbu u javnom prostoru.

Ove smo godine odlučili spojiti ova dva programa u događaj Zooming CORNERS, dovodeći u naselje Zamet umjetničke produkcije nastale u okviru projekta CORNERS, s idejom da provjerimo kakve su mogućnosti interakcija suvremene umjetnosti s građanima nenaviklima na taj tip sadržaja u neposrednoj okolini prostora u kojem stanuju. Naselje Zamet odabrano je iz dva razloga: s jedne strane odabir je nastavak prakse smještanja programa u okviru festivala Zoom na mjesta koja inače nisu predviđena za odvijanje umjetničkog programa (riječki lukobran, nekadašnji tvornički kompleks Rikard Benčić), dok je s druge strane odabir prikladan duhu međunarodnog projekta CORNERS koji nastoji izmicati fokus iz centara prema rubovima.

Višednevni događaj službeno smo najavili i predstavili 11. ožujka u prostorijama Mjesnog odbora Zamet, čemu je nazočilo dvadesetak predstavnika zainteresiranih institucija, organizacija i pojedinaca s kojima smo podijelili planove za realizaciju umjetničkih akcija, radionica i prezentacija u riječkom naselju Zamet, pozvavši ih na suradnju. Za tu smo priliku u večernjim satima u Omladinskom kulturnom centru Palach organizirali i koncert na kojem je nastupila riječka ska/punk/reggae grupa Officer Down i kosovski etno/jazz/funk bend Gipsy Groove. Koncertu je prethodila nagradna igra koja se odvijala putem društvenih mreža, a u sklopu koje smo podijelili desetak torbi i majica s motivima platforme CORNERS i udruge Drugo more. Koncert se nije naplaćivao te je naišao na veliki odaziv i pozitivne reakcije publike, posluživši kao djelotvoran način promocije nadolazećeg događaja.

U okviru događaja Zooming CORNERS, trinaestero umjetnika međunarodne platforme CORNERS predstavilo je tri umjetnička projekta unutar kojih djeluju. Prikupljanje i izgradnja mikro-arhiva temeljni je postupak *Igrališta (Playground)*, projekta koji sakuplja igre tipične za pojedina područja Europe, preoblikujući neke od njih umetanjem bizarnih i nevjerojatnih pravila. Umjetnici uključeni u ovaj projekt su Miha Horvat (Slovenija), Riccardo Spagnulo (Italija), Gianfranco Mirizzi (Hrvatska) i Simon Farid (Velika Britanija). Projekt *Među nama (In Between)* poigrava se promatranjem kao metodom koja zbližava ljude koji žive u istom susjedstvu. U ovom radu, u kojem sudjeluju umjetnici Siniša Labrović (Hrvatska), Elvin Flamingo (Jarosław Czarnecki) (Poljska), Helena Wikström (Švedska), Davor Sanvincenti (Hrvatska) i Juan Aizpitarte (Španjolska), metoda promatranja prolaznike transformira u sudionike te tako aktivira kreativni potencijal javnog prostora. *Sestrice (Sister of Another Mama)* propituje medije, njihov sadržaj i način funkcioniranja te se fokusira na svakodnevicu u novinarskoj redakciji, a u njemu sudjeluju Mila Pavićević (Hrvatska), Joseba Irazoki (Španjolska) i SIMKA – Simon Häggblom i Karin Lind (Švedska). Kako su svi umjetnički radovi bili participativne prirode, suradnja s lokalnom zajednicom i institucijama bila je ključna.

Tijekom radnog boravka na Zametu, lokalnim stavnovnicima najvidljiviji su bili umjetnici uključeni u projekt *Igralište*, čija je "baza" bila u jednoj od prostorija Mjesnog odbora Zamet, te koji su na Trgu riječkih olimpijaca ispred sportske dvorane gotovo svakodnevno predstavljali naučene i osmišljavali nove igre, družeći se sa članovima Boćarskog kluba Zamet i Udruge 3. Zmaj. Veliko zanimanje pobudili su i umjetnici iz projekta *Među nama*, koji su nekoliko dana prije završnog događaja na Trgu počeli graditi veliku konstrukciju od drvenih paleta, kojom su željeli dočarati udobnost tipičnog domaćinstva.

Nakon nešto više od tjedan dana osmišljavanja i produkcije novih radova nastalih tijekom radionica i druženja s volonterima i lokalnom zajednicom, te suradnje s mjesnim institucijama, umjetnici su 4. lipnja na zametskom Trgu riječkih olimpijaca i u prostorijama Mjesnog odbora Zamet na završnoj manifestaciji javnosti predstavili svoja ostvarenja.

Umjetnici okupljeni u projekt *Igralište* najprije su se s nekolicinom volontera i posjetitelja odazvali pozivu Mjesnog odbora Zamet i na obližnjem igralištu pridružili se sportskim igrama mjesnih odbora koje su se upravo taj dan održavale u sklopu obilježavanja Dana Svetog Vida, zaštitnika Rijeke. Okušavši se u povlačenju konopa s profesionalnim ekipama, umjetnicima je uručena posebna plaketa za sudjelovanje. Nakon toga su se umjetnici pridružili ostalima na Trgu, gdje su za posjetitelje pripremili igre koje su osmišljavali tijekom višednevnog boravka. Spomenuta instalacija umjetnika iz projekta *Među nama*, služila je kao mjesto za prikazivanje filmova, fotografija i zvučnih zapisa koje su umjetnici Siniša Labrović, Juan Aizpitarte, Elvin Flamingo (Jarosław Czarnecki) i Helena Wikström prikupili tijekom razgovora i radionica s umirovljenicima, učenicima, obrtnicima i šetačima, te glazbenih uradaka koje je Davor Sanvincenti osmislio s lokalnim glazbenicima. Dojmu kućanstva doprinio je i poznati kulinarski kolektiv Okus doma iz Zagreba koji je za posjetitelje pripremio nekoliko egzotičnih specijaliteta. Umjetnici okupljeni u projekt *Sestrice* na Trgu su izveli glazbeno-scenski performans i posjetiteljima dijelili časopis kojeg su proteklih dana izrađivali uz pomoć osnovnoškolaca, dizajnera i volonterki.

U tjedan dana održavanja na nekoliko lokacija, manifestaciju je posjetilo ili u njoj sudjelovalo oko 700 posjetitelja. Kao što je spomenuto, budući da su svi umjetnički radovi bili participativne prirode, suradnja s lokalnom zajednicom i institucijama bila je ključna te smo ostvarili uspješne suradnje s Osnovnom školom „Zamet“, Klubom starijih osoba Zamet, Boćarskim klubom „Zamet“, organizacijom Rijeka Sport, Mjesnim odborom „Zamet“ te nizom stanovnika svih uzrasta iz navedene četvrti. Za potrebe provedbe programa uputili smo poziv zainteresiranima za volontiranje na manifestaciji, kojeg su svojim kanalima putem mailing listi i društvenih mreža prenjele organizacije poput Volonterskog centra Rijeka, Regionalnog info centra za mlade Rijeka, Saveza udruga Molekula i Kvadarta. U konačnici smo u program uključili pet volonterki koje su na razne načine pomagale umjetnicima u osmišljavanju i konstruiranju radova tijekom njihovog boravka u Rijeci. Sami umjetnici su u svoje radove aktivno uključili stanovnike Zameta različite dobi, od učenika nižih razreda osnovne škole do umirovljenika.

Riječki tonski snimatelj i glazbeni producent Ivo Vičić za vrijeme trajanja javnih aktivnosti na Zametu snimao je tonske zapise i oblikovao ih u "zvučne pejzaže" (*soundscape*s) koje smo naknadno postavili na internet platformu *Corners Live*, digitalni produžetak projekta CORNERS koji funkcionira u formi internet radija (<https://www.cornerslive.org/>).

S obzirom na to da je manifestacija bila dijelom većeg događaja CORNERS Triangle, koji se osim u Rijeci odvijao u Zagrebu i Ljubljani, vijesti o njezinom održavanju prenijeli su mnogi hrvatski i slovenski mediji. Događaj su najavili nacionalni i lokalni mediji kao što su Novi List, Kulturpunkt, H-Alter, Moja Rijeka, Fiuman, E-Kvarner, Jadranski portal, T-Portal, Vizkultura, X-ica, Teklić i Svijet kulture, radijske postaje Radio Rijeka, Radio Student, Radio Študent, Soundset Trsat i Radio Korzo.

Zooming CORNERS najavljen je i na internetskim stranicama Osnovne škole Zamet, projekta Balcan Can Contemporary, Grada Rijeke, Rijeka Sporta, Visit Rijeka riječke turističke agencije, Cultureneta, Exodosa, Pogona, Okusa doma i Saveza udruga Molekula. Događaj je promoviran i na društvenim mrežama poput Facebooka, Twittera i Instagrama, na Facebook stranici Drugog mora, ali i zasebnoj stranici ZOOM festivala. U sklopu projekta *Igralište*, na društvenoj mreži Twitter održavala se igra "Žuti automobil" ("Yellow Car"), u kojoj je cilj bio fotografirati što više žutih automobila na riječkim ulicama i objaviti fotografije na Twitteru, iz pripadajući *hashtag* "#yellowcarrijeke". Igra je znatno doprinijela vidljivosti događaja u gradu među korisnicima spomenute društvene mreže.

Organizacijske aktivnosti

Osim umjetničkih produkcija radova i njihovih javnih izvedbi u okviru projekta se odvijalo i niz aktivnosti vezanih uz planiranje i promociju samog projekta.

U Gdansku u Poljskoj u od 16. do 19. veljače održao se **Audience Link Xchange** – seminar o razvoju publike na kojem je kao predstavnik sudjelovao Dubravko Matanić. Na seminaru su sudjelovali predstavnici Europske komisijete ravnatelji etabliranih europskih festivala, muzeja i drugih kulturnih organizacija. Seminar je bio prilika za razmjenu iskustava o različitim metodama razvoja publike koje se provode u Europi, posebice za umjetničke radove, poput Corners produkcija, koji podrazumjevaju sukreaciju s lokalnom zajednicom.

U Zagrebu se od 09. do 11. ožujka održao program **Digital Lab** namijenjen producentima i umjetnicima iz projekta. Lab je zamišljen kao edukacija o funkcioniranju specifičnih digitalnih alata koje je razvila organizacija Sourcefabric iz Newcastlea s ciljem ekstenzije produciranih umjetničkih radova u digitalni svijet. Već producirani umjetnički radovi se modificiraju ili nadograđuju s određenim digitalnim alatima kako bi im se povećala dostupnost široj publici. Seminaru su prisustvovali umjetnici Ginafranco Mirizzi i Ivo Vičić.

Od 19. do 21. lipnja se u Ljubljani održao i redovni partnerski sastanak na kojem su sudjelovali i predstavnici naše organizacije.

U prosincu se u Rijeci – u prostorima Filodrammatice – održao partnerski sastanak na kojem su prisustvovali predstavnici svih partnerskih organizacija koje sudjeluju na provedbi projekta.

5. 3N – NAPUSTI NORMALNE NAPRAVE

U središtu 3N projekta je "Sajam 3N: Napusti normalne naprave", koji je u veljači okupio tridesetak *uradi-sam* entuzijasta, inovatora i umjetnika iz nekoliko europskih gradova koji su riječkoj publici u velikoj dvorani Filodrammatice predstavili naprave nastale hakiranjem svima dostupne tehnologije. Sajam je zamišljen kao katalizator novih pristupa u upotrebi tehnologije za potrebe umjetnosti i invenciji u području mehanike, elektronike i programiranja, a sve u svrhu izazova uobičajenom pogledu na tehnologiju te poticanja načina mišljenja koji podrazumijeva odustajanje od tvorničkih uputa i prilagođavanje naprava našim potrebama i interesima. Sajam je održan uz financijsku potporu Europske unije kroz program Creative Europe, Ministarstva kulture RH i Grada Rijeke.

Inspiriran devetnaestostoljetnim konceptom Svjetske izložbe na kojoj su izumitelji i inženjeri mogli javnosti predstaviti nove izume i otkrića, sajam 3N okupio je neobične izložke i objedinio uvrnute ideje poput nadzorne kamere koja u oblacima prepoznaje ljudska lica, jelovnika temeljenog na tehnologiji ponovnog oživljavanja izumrlih životinjskih vrsta, procesa kojim se oblikuje kristal od ljudske sline, uređaja za uživo praćenje tektonskih pomaka, stroja koji koristi tehnologiju u svrhu stvaranja umjetničkih djela, te mnogih drugih naprava i radova koji se na različite načine opiru kategoriji "normalnog". Posjetitelji su imali priliku vidjeti hologramski prikaz interneta (rad "Netographies", produciran od strane Drugog mora) i robote iz kućne radinosti, prisustvovati koncertu oscilatora i performansu neobičnih naprava, te istražiti čitav niz naprava proizašlih iz susreta ljudske imaginacije sa svakodnevnim objektima.

Dvodnevni događaj organiziran je u suradnji s organizacijama Abandon Normal Devices iz Manchestera, Radiona.org iz Zagreba, te Aksioma i Cirkulacija² iz Ljubljane. Svojim su prisustvom i/ili izloženim radovima između ostalog doprinijeli umjetnički dvojac Shinseungback Kimyonghun iz Južne Koreje, slovenski umjetnički kolektiv BridA/Tom Kerševan, Sendi Mango, Jurij Pavlica, The Center for Genomic Gastronomy iz Dublina, španjolska umjetnica Inés Cámara Leret, riječka platforma STEMI i zagrebačka eksperimentalno-elektronska glazbena skupina MMessy Oscillators.

Na web stranicama <http://www.drugo-more.hr/wordpress/2016/01/25/3n-napusti-normalne-naprave/> nalazi se detaljan opis i fotografija svakog izloženog rada.

Makerspace

Na Sajmu 3N predstavili su se i riječki entuzijasti okupljeni u projekt Makerspace, kojeg je Drugo more pokrenuo u Filodrammatici, i to radom "rip_rap game" – igre koja se temelji na upravljanju 3D printerom. Osim prostora u kojem zainteresirani mogu razvijati ideje i izrađivati vlastite naprave, Makerspace se sastoji i od niza radionica čiji sudionici na tjednim susretima razmjenjuju znanja iz područja mehanike, elektronike, robotike i sl. Voditelj radionica je Gianfranco Mirizzi, arhitekt i umjetnik koji ima široko znanje iz područja upotrebe arduina, upotrebe DIY 3D printera i izrade mehaničkih sklopova. Program radionica produljio se i u jesen kada su održane radionice izrade lightpainting štapova (štapovi koji iscrtavaju svjetlom, a crteži su vidljivi samo na fotografijama), te izrade otvorene mreže koja koristi postojeću internet infrastrukturu. Putem ovog programa doprinijeli smo jačanju DIY scene u Rijeci, te popularizirali prilagodbu, izradu i korištenje različitih naprava u svakodnevnim ili umjetničke svrhe.

Sitotisak

U sklopu programa u siječnju je s aktivnostima također krenuo studio za sitotisak, smješten u jednoj od prostorija Omladinskog kulturnog centra Palach. Studio radi pod vodstvom mlade riječke umjetnice Sanje Stojković koja ima višegodišnje praktično iskustvo u tehnici sitotiska. Za potrebe

studija nabavljeni su osvjetlivač, sita i boje. U prostoru studija do sad je održano nekoliko radionica u organizaciji Drugog mora: radionica sitotiska "Biskupovo ljubavno pismo", radionica nevidljive tinte nizozemske umjetnice Amy Suo Wu u sklopu manifestacije Moje, tvoje, naše, radionica izrade novina od strane skupine umjetnika okupljenih u projekt *Sestrice (Sister of Another Mama)* u sklopu programa CORNERS Triangle Rijeka. Također, u studiju su tiskani plakati i promidžbeni materijali za potrebe programa "CORNERS koncert" i projekta "Pick&Play", te više radova lokalnih, većinom mladih umjetnika i dizajnera. No, od jeseni je nastala rupa u programu studija za sitotisak jer se voditeljica programa Sanja Stojković preselila u Zagreb. Trenutno smo u potrazi za njezinom zamjenom, tj. osobom voljnom raditi na volonterskoj osnovi koja ima potrebna znanja za vođenje takvog studija.

Posjećenost programa i medijsko praćenje

Sajam 3 N koji se održao 5. i 6. veljače bio je iznenađujuće dobro posjećen. U dva dana više od 600 osoba je posjetilo sajam i programe koji su se odvijali u okviru sajma. Profil publike je predstavljao djelomični odmak od naše uobičajene publike koja se sastoji od lokalne umjetničke zajednice, učenika, studenata i profesora umjetničkih škola i akademija te fakulteta društveno-humanističkih usmjerenja. Ovoj publici se pridružio velik broj obitelji s djecom, te studenata i profesora s tehničkih fakulteta.

Program radionica u makerspaceu prati grupa od 15-tak stalnih korisnika kojoj se povremeno pridružuje još nekolicina korisnika. Iako smo malo razočarani ovakvim odazivom u razgovoru s kolegama iz Ljubljane, Zagreba i Osijeka dobili smo informaciju da je i u ovim sredinama u početku bilo slično stanje, te da se ono razvija s tek u razdoblju od 2-3 godine.

Radionice održane u studiju za sitotisak bile su odlično popunjene, uvijek preko poženjnog broja od 15-20 polaznika. Isto tako interes za rad u studiju od strane lokalne umjetnika i dizajnera je stalno pristuan, te je studio bio u stalnom pogonu do jeseni kada smo izgubili voditeljicu koja se iz privatnih razloga preselila u Zagreb.

Radionice nismo niti posebno predstavljali medijima tako da u ovom slučaju nije ni bilo medijskog praćenja programa. No, sajam smo medijski predstavili što je rezultiralo objavom članaka i priloga na sljedećim portalima: vizkultura.hr, kulturpunkt.hr, kigo.hr, h-alter.hr, najnovijevijesti.net, culturenet.hr, mojarijeka.hr, te nisu manjih lokalnih portala. Na žalost, dnevne novine i televizije nisu popratile sajam čije ima je praćenje vjerojatno predstavljalo izazov zbog toga što pripada graničnom području između umjetnosti, znanosti i tehnologije.

6. PICK & PLAY

Izvedbeni projekt **Pick&Play** riječke glumice Aleksandre Stojaković Olenjuk nastao je u produkciji Drugog mora kao plod autoričinog promišljanja odnosa gledatelja i izvođača u izvedbenoj i kazališnoj umjetnosti. Gledatelj kao sukreator – ne kao promatrač, već kao ravnopravni sudionik izvedbenog / umjetničkog čina – jedna je od temeljnih polazišta ove specifične predstave koja se izvodila isključivo za jednu osobu, koja svojim izborom određuje slijed budućeg umjetničkog čina i susreta.

Aleksandra Stojaković Olenjuk, rođena je u Rijeci 1987. godine, diplomiravši studij glume na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Trenutno je zaposlena u HNK Ivana pl. Zajca u Rijeci, gdje od 2012. godine sudjeluje u mnogobrojnim kazališnim predstavama. U svom dosadašnjem radu sudjelovala je u filmskim, televizijskim i kazališnim projektima. Aktivna je članica Drugog mora s kojim između ostalog surađuje na kazališnoj produkciji Pristajanja. Njezin umjetnički rad nagrađen je nagradom publike za najbolje umjetničko ostvarenje 21. Marulićevih dana za ulogu Ružice i Zorke u predstavi Reces i ja. Projekt Pick & Play autorica je realizirala uz pomoć tonskog snimatelja i audio inženjera Daniela Žuvele te dramaturginje Ivane Đule.

Tri dnevne izvedbe Pick & Play održale su se u razdoblju od 30. ožujka do 13. travnja 2016. godine. Ukupno 30 gledatelja svoje su sudjelovanje u predstavi prethodno trebali najaviti putem telefona. Nakon uspješno posjećenog i od strane publike odlično primljenog prvog ciklusa predstava, planirane su izvedbe i u svibnju, no iz zdravstvenih je razloga autorica bila primorana odustati te smo izvedbe odgodili do prve moguće prilike.

Autorica projekta je ostvareni dijaloški model objasnila kao mehanizam koji daje doprinos u cjelovitom razumijevanju i tumačenju umjetničkog djela kao događaja susreta. Odnos se ostvaruje između izvođača i gledatelja te se u tom prostoru – kako simboličkom tako i fizičkom – realizira dinamičan događaj koji se konstruira u odnosu na susret. Gledatelj odabire i određuje dijalog u kojem će predložena mogućnost postati ostvarenom formom te svojim sudjelovanjem dovršava sve ono što je samim djelom ostalo neizrečeno. Izvedba se i dalje odvija po jednostavnim načelima apstrakne logike (if / then / true / false), ali je njezina primjena u ovom slučaju potpuno otvorena. Mehanizmom dekonstrukcije kazališne izvedbe gledatelj se može, nakon temeljitog upoznavanja s ponuđenim materijalom, odlučiti za ono što želi vidjeti. Izvedbenoj se formi slijedom dekonstrukcije pristupa kroz nekoliko različitih smjerova koji u sebi sadržavaju pretpostavljene ciljeve publike, temeljene na subjektivnom doživljaju autorice: da nešto doživim, da nešto čujem, da nešto vidim, da nešto naučim, da se opustim i da se zabavim. Sam sadržaj pronalazimo u gradu na čijim se ulicama izvedba, ako to tako gledatelj odabere, odvija.

Nakon rezervacije termina, posjetitelj je u dogovoreno vrijeme trebao doći na drugi kat Filodrammatice, gdje je nakon uvodnog govora autorice imao priliku izabrati u kojem će smjeru izvedba dalje ići. S obzirom na odabir, izvedba se primjerice mogla odvijati u galeriji Filodrammatice, na Trgu bana Jelačića ili na zadnjem katu tzv. "riječkog nebodera".

Medijska pokrivenost

Događaj smo prvotno najavili na internetskoj stranici Drugog mora, s rasporedom održavanja predstava i detaljnim uputama prijave. Dizajneri Marino Krstčić Furić i Ana Tomić osmislili su vizualni identitet projekta i izradili plakate u studiju sitotiska u Omladinskom kulturnom centru Palach. Informacije smo dijelili putem društvenih mreža Facebook i Twitter, kreiravši i posebnu Facebook stranicu događanja.

Predstava je najavljena u Novom listu, u eteru Radija Rijeke, Radija 051 i Radija Trsat, te na internetskim portalima H-Alter, Kulturpunkt, CDK, Jadranski portal, Fiuman, Seecult, Visit Rijeka i Culturenet. Kao posjetiteljica predstave, novinarka Novog lista Kim Cuculić napisala je osvrt,

ocjenivši projekt zanimljivim, zabavnim i opuštajućim. Intervju s autoricom napravila je novinarka Tajana Petrović Čemeljić, koja je također kao gledateljica sudjelovala u predstavi, a razgovor je bio objavljen u tekstualnom obliku na web stranici te kao zvučni zapis u programu Radija Rijeke. Razgovor smo, uz dozvolu Radija Rijeke, objavili na našem Mixcloud kanalu i dostupan je na adresi

<https://www.mixcloud.com/DrugoMore/radio-rijeka-razgovor-s-aleksandrom-stojakovi%C4%87-olenjuk-o-predstavi-pickplay/>

Isti je intervju u nešto kraćoj verziji objavljen i u emisiji Katapultura koja se emitira na Prvom programu Hrvatskog radija i na Radio Sljemenu.

7. BALCAN CAN CONTEMPORARY

Platforma Balcan Can Contemporary (BCC) namijenjena je povezivanju fragmentirane i često izolirane scene koja djeluje u području izvedbenih umjetnosti na Balkanu. Umjetnici, umjetničke grupe, festivali, časopisi i institucije koje djeluju u području izvedbenih umjetnosti na ovom prostoru već su afirmirani i često se na Zapadu prepoznaju kao specifična scena, no unatoč zajedničkim estetskim opredjeljenjima, kontaktima i suradnjama na samom prostoru Balkana publika nije svjesna posebnosti, a najčešće niti postojanja nečega što bi moglo imati obilježja određene scene. Razloge za ovo treba tražiti u diskontinuitetima u predstavljanju umjetničkog rada i nepostojanju očekivanja kontinuiteta kod publike.

Platforma BCC nastoji stvoriti čvrsti okvir za razvoj jedinstvene umjetničke scene koja presjeca nacionalne granice. Cilj platforme BCC je stvaranje komunikacijske zajednice u prostoru omeđenim umjetničkim stvaralačkim, interpretativnim umjetničkim poljem, publikom i horizontom društvenog očekivanja.

Tijekom prvih šest mjeseci 2016. vršeni su dogovori i komunikacija među partnerskim organizacijama u vezi završnih programskih aktivnosti unutar platforme, kao i korespondencija s autorima čiji su kritički tekstovi prikupljeni u zborniku "Kulturne veze na Balkanu", objavljenom krajem godine.

Cilj koji su si članice platforme zadale za 2016. godinu bio je produbiti međusobnu povezanost na način da se zajednički provede jedan veći projekt. Kao posljedica te ideje, u Rijeci je krajem rujna održan trodnevni događaj "Balcan Can Contemporary Rijeka", na kojem su održana tri izvedbena programa. Plan je bio da se taj isti događaj održi u Beču, u suradnji s austrijskom organizacijom Tanzquartier Wien, ali zbog problema s financiranjem organizacija uključenih u platformu BCC, kao i domaćina u Beču, program smo morali prenamijeniti i prebaciti u Rijeku, te biti domaćin i glavni organizator događaja.

Navedeni je događaj započeo 28. rujna u Omladinskom kulturnom centru Palach, gdje je održana tehno-burleska "Kradljivci slika" ("Tatovi podob") u produkciji ljubljanskog instituta za razvoj i afirmaciju plesa i suvremene umjetnosti Emanat. Međunarodni izvedbeno-kazališni kolektiv Showcase Beat le Mot, koji se djelu "Postdramsko kazalište" jednog od najvećih kazališnih teoretičara današnjice Hansa-Thiesa Lehmana spominje kao jedan od međunarodno najpriznatijih suvremenih izvedbenih kolektiva, izveli su 29. i 30. rujna predstavu "Nazisupermenschen - Strava uobičajenog". Predstava je bila na engleskom jeziku i održala se u Hrvatskom kulturnom domu na Sušaku u suradnji s HNK Ivan pl. Zajc u Rijeci. 30. rujna održan je i interaktivni performans "Protok žudnje" redateljica Bojana Đorđeva, koji je nastao u zajedničkoj produkciji beogradske Teorije koja hoda i zagrebačkog Centra za dramsku umjetnost. Performans je započeo u kavani blizu željezničkog kolodvora, gdje bi svaki sudionik dobio slušalice i MP3 player, i krenuo u obilazak predviđenih punktova (vožnjom u taxiju, pješaćenjem kroz park, vožnjom u autobusu) slušajući zvučne zapise monologa iz suvremene književnosti. Seminarski dio događaja okupio je članove partnerskih organizacija koji su raspravljati na temu kulturnih veza na Balkanu i načinima na koje se te veze prepoznaju u inozemstvu, te o nadolazećem periodu završetka aktivnosti i (barem privremenog) prestanka rada platforme.

U okviru djelovanja platforme, "Predstava s četiri glumca i nekoliko svinja, krava, konja, premijerom, kravom Milkom i nekoliko lokalnih i međunarodnih inspektora" redateljice Blerte Neziraj gostovala je 8. prosinca u Zagrebačkom kazalištu mladih. Predstava je nastala u produkciji organizacije Qendra Multimedia iz Prištine koja je članica platforme.

Krajem prosinca izdali smo publikaciju "Kulturne veze na Balkanu" koja sadrži kritičke tekstove stručnjaka i aktera na polju suvremene izvedbene umjetnosti. Publikacija je objavljena na hrvatskom i engleskom jeziku, a autori tekstova su Zvonimir Dobrović, Ana Vujanović, Shkëlzen Maliqi, Rok

Vevar, Oliver Frlić, Vedrana Klepica i Jasna Jasna Žmak, Ronald Panza, Shir Hacham & Livia Andrea Piazza, Ksenija Đurović i Dragana Jovović, te Marko Kostanić.

Web stranica platforme www.balcancancontemporary.net redovito se ažurirala i upotpunjivala novim sadržajima, prateći rad organizacija u regiji i objavljujući novosti u području suvremene izvedbene produkcije, vizualnih umjetnosti i novih medija.

Medijska pokrivenost

Pored samog weba, gotovo sve aktivnosti prati tisak promotivnih materijala (plakata, brošura, letaka), aktivnost na socijalnim mrežama (Facebook, Twitter, Instagram...) i objavljivanje najava na portalima, dnevnim novinama, radijskim postajama i slično.

Od svih aktivnosti platforme, događaj "Balkan Can Contemporary Rijeka" imao je najveći medijski odjek u protekloj godini. Najavljivao je i promoviran od strane organizatora, Drugog mora, svim raspoloživim komunikacijskim kanalima kojima se inače služi u svrhu medijske promidžbe programa. Renomirani pulski dizajner Oleg Šuran osmislio je vizualno prepoznatljiv motiv koji se koristio u izradi plakata i vizualnih materijala za web. Program je najavljivao na web stranici Drugog mora, te društvenim mrežama Facebook, Twitter i - odnedavno - Instagram. U svrhu promocije i boljeg odjeka koristili smo i formu Facebook događaja, a našim preplatnicima poslali smo i newsletter s detaljnim rasporedom programa. Pomoću dostupnih analitičkih alata navedenih društvenih mreža moguće je dobiti okvirne podatke o virtualnom odjeku objava, pri čemu je primjerice na Facebooku objave vidjelo preko 8.600 korisnika. Prema podacima dobivenima pomoću aplikacije koju omogućuje platforma wordpress, članak objave o održavanju događaja na našoj web stranici vidjelo je oko 1000 posjetitelja.

Događaj je najavljen u medijima nakon slanja objave sa svim potrebnim informacijama i vizualnim materijalima. Među značajnijim medijima koji su najavili događaj i objavili osvrte na pojedine dijelove su Novi list, Radio Rijeka, Radio Istra, Kulturpunkt i H-Alter. Vijest o održavanju događaja na svojim su stranicama najavili HNK Ivana pl. Zajca i Turistička zajednica Grada Rijeke, a detaljan raspored je objavljen i na stranici platforme BCC. Vijesti i poveznice o događaju dijelile su članice platforme BCC putem vlastitih društvenih mreža, kao i organizacije poput Saveza udruga Molekula, Prostor Plus, HNK Ivan pl. Zajc, te desetak korisnika s osobnim profilima.

Aktivnosti o projektu dokumentirale su se prikupljanjem fotografija i videa koje se objavljuju putem društvenih mreža i na web stranicama članica platforme. Osim foto-dokumentacije o svakoj aktivnosti postoji i pisani izvještaj kao dokument o izvršenom programu, a u arhivi čuvamo i sve tiskane materijale objavljene kao rezultat aktivnosti. Same članice platforme čuvaju i dodatnu dokumentaciju poput press clippinga, audio i video zapise. Osim informacijske uloge, web stranica BCC-a ima i funkciju arhiva aktivnosti provedenih u okviru platforme. Publikacija "Kulturne veze na Balkanu" također ostaje kao važan dokument koji je nastao kao rezultat višegodišnjeg rada platforme i međusobne suradnje pojedinaca i organizacija na području cijele Jugoslovenske Europe.

8. OSTALO: SURADNJE

8.1 Noć performansa i festival Perforacije

Festival Perforacije zagrebačke udruge Domino je 2016. godine svoj program započeo 10. lipnja u Rijeci, u suradnji s Drugim morem kao partnerskom organizacijom, nakon čega se nastavio u Zagrebu, Splitu i Dubrovniku. Perforacije su festival izvedbenih umjetnosti koji u svojem programu povezuje alternativne oblike kazališta, plesa i performansa povezuje alternativne oblike kazališta, plesa i performansa.

Riječki program otvorila je u petak 10. lipnja 2016. u Hrvatskom kulturnom domu (HKD) na Sušaku predstava »Nečastive« autora Brune Isakovića, koja je obilježila prošlogodišnji festival. Predstava je nastala u suradnji autora i izvođača Studija za suvremeni ples iz Zagreba i međunarodnih plesnih umjetnika iz SAD-a, Švedske i Srbije. Riječ je o proširenom izdanju istoimenog Isakovićevog sola iz 2013. u kojemu istražuje transformacije tjelesnosti izvođača te preispituje odnose između umjetnika i gledatelja, ovaj put primjenjujući metodu i principe tako razvijenog scenskog pokreta na veliki ansambl.

Program je nastavljen u subotu 11. lipnja tradicionalnom »Noći performansa«, koja je započela performansom »Sjene« autora Antonia Grgića na Korzu, dijelom serije performansa u kojoj autor u državama bivšeg Istočnog bloka iscrtava sjene srušenih spomenika na mjestu na kojem su stajali prije uklanjanja. Ostatak programa »Noći performansa« bio je smješten u klubu Palach, gdje je riječkoj publici predstavljen rad Josipe Bubaš »Razmatranje/Ponavljanje«, nastao kao odgovor na zadatak Isabelle Schad, a koncipiran je kao slow-motion kretanje po vrlo ograničenom prostoru.

Publika je također mogla svjedočiti izvedbi doajena performerske scene u Hrvatskoj Željka Zorice Šiša, čiji se rad »12 stolica« postavio uz realizaciju njegove supruge Ane Zorice. U Palachu je bila postavljena i video instalacija »Pozdrav« Vesne Mačković, snimljena u napuštenoj tvornici Željezare Sisak za koju je autorica nagrađena u sklopu T– HT natječaja 2016. godine. Kraj programa označila je izvedba jazz sastava KUD Svi Turci iz Rijeke.

Nedjelja ujutro bila je rezervirana za najmlađe, koji su se u prostoru Filodrammatice zabavili uz zagrebački Teatro Poco Loco i priču »Djed i GMO repa«, nastalu po predlošku priče »Djed i najveća repa u svemiru«, koja progovarajući o mukotrpnim pokušajima djedice da iz zemlje izvadi vrijedan plod, zapravo govori o radu, ljubavi i strpljenju koje je potrebno uložiti u planet Zemlju, koji nam daje hranu i život.

Ulaz na sve programe festivala bio je besplatan.

8.2 Digitalni svjetionici

Projekt "Digitalni svjetionici" realiziran je kroz program mreže Clubture za 2017. godinu i odvijao se u Rijeci, Osijeku i Zagrebu. Drugo more je bilo domaćin prvog događaja / hackathona koji je u Rijeci trajao od 16. do 18. rujna 2016., a sastojao se od niza besplatnih radionica i nekonferencije na temu otvorene mreže, te izložbe rezultata radionica.

Voditelj projekta je udruga Radiona.org iz Zagreba, dok su partnerske organizacije Drugo more i Zajednica tehničke kulture Osječko-baranjske županije, odnosno multimedijalni klub #labOS iz Osijeka. Dio programa ugostio je i Tehnički muzej Nikola Tesla u Zagrebu, te organizacija Format C u Osijeku.

Nacrt projekta povezuje tri točke Hrvatske: Rijeku, Osijek i Zagreb i simbolički uključuje dva mora – Jadransko i Panonsko, te tri rijeke – Rječinu, Savu i Dravu. Cilj je potaknuti umrežavanje na područjima intermedijalnih, novomedijskih i hibridnih umjetnosti, te hacker i maker scene. Nove

tehnologije poslužiti će tako stvarnom i simboličkom umrežavanju različitih regija te dijeljenju novih praksi STEAM (Science, Technology, Education, Art, Mathematics) edukacije.

Suradničke organizacije su na ovaj način sudjelovale u zajedničkom kreiranju novih digitalnih mapa djelovanja. Projekt "Digitalni svjetionici" koncipiran je da sublimira edukaciju, rad u javnim prostorima, slobodu pristupa mreži i performativne koncepte tehnologije, a sastoji se od niza modularnih radionica, svjetlosnih instalacija i performansa u javnim prostorima.

Radionicu "Otvorena mreža" vodili su Goran Mahovlić i Valent Turković. Polaznici su učili kako napraviti svoj prijenosni bežični wireless router, tzv samostalni digitalni "svjetionik" koji mogu postaviti bilo gdje u vanjskom ili unutrašnjem prostoru. Bežični uređaji za prijenos Internet mreže (routeri) bili su postavljeni na nekoliko lokacija, s idejom da se na routere instalira novi firmware Otvorene mreže i time se povezali u organsku wifi mesh mrežu. Kako se dodaje veći broj routera tako se povećava površina koja je pokrivena wifi signalom. Čak i ako samo jedan router ima pristup internetu, svi ostali routeri i klijenti koji se na njega spajaju mogu dobiti pristup internetu. Polaznici su na svaki od routera montirali 5 lasera koji su bili spojeni na arduino i usmjereni prema drugim routerima. Pomoću posebne skripte na routerima, uređaja za kreiranje magle i lasera prikazano je kako su routeri povezani. Polaznici su od materijala imali na raspolaganju 6 Wifi routera.

Na radionici "OFF the Grid lab mobilnih wireless mreža", voditelji Goran Mahovlić i Valent Turković pokazali su kako rade elektronički sklopovi i komponente, te kako napraviti neovisno napajanje bežičnu mrežu. Kroz drugi dio radionice educirali su polaznike kako dobiti uvid u stanje wireless mreža u svojoj okolini, tzv wardriving.

Radionicu "Design Ur Antenna" vodili su Sanja Stojković i Damir Prizmić, koji su polaznicima pokazali kako dizajnirati i oslikavati wireless antene, routere, označavati hotspotove i druga privatna ili javna mjesta mrežnih aktivnosti. Oslanjajući se na estetiku street arta, polaznici su se upoznali s različitim produkcijskim tehnikama (boje, DIY naljepnice, 3d print i sl.). Nasuprot uobičajenoj praksi skrivanja i kamuflaže antena i tehnologije općenito, cilj ove radionice bio je učiniti uređaje koji nam omogućavaju internet vezu i komunikaciju vidljivima – pretvarajući ih u estetske i informacijske objekte – ponovno ih vraćajući u naše vidno polje.

Na programu je sudjelovalo desetak polaznica i polaznika koji su se na radionice prijavili putem e-maila.

8.3 Ribanje (i ribarsko prigovaranje) – događaj u okviru pilot programa "Građani svom gradu"

U okviru pilot programa Građani svom gradu, kojim se nastoje omogućiti uvjeti za ponovno uspostavljanje zajednice i dijaloga, i time potaknuti sadržajna revitalizacija nekada izrazito živih dijelova Sušaka, u petak 28. listopada od 17 sati održao se događaj pod nazivom "Ribanje (i ribarsko prigovaranje)". Mjesto održavanja bilo je Kont – kulturno okupljalište riječke mladeži, pješački most na Rječini čija je izgradnja prije sedamdeset godina simbolički ujedinila i povezala Rijeku i Sušak.

Namjera okupljanja bila je da se javno – usmeno i pismeno – iskažu želje i potrebe bučne i nepristojne tinejdžerske populacije, a u suradnji s Drugim morem i fundacijom Musagetes priredile su ga Učenička zadruha "Skica" Građevinske tehničke škole Rijeka, umjetnica Nika Rukavina, neformalni glazbeni kolektiv KUD svi Turci, te dizajneri Leo Kirinčić i Marin Nižić. Navedeni sudionici izabrani su putem javnog poziva za osmišljavanje umjetničke instalacije kojeg su organizatori događaja – fundacija Musagetes i udruga Drugo more – raspisali početkom rujna.

Tijekom višesatnog susreta učenika srednjih škola na prostoru Konta, s ciljem preispitivanja kvalitete života adolescentske populacije i formiranja prijedloga za infrastrukturna i organizacijska unaprjeđenja na nivou grada i županije, iznosili su se problemi i nedostaci s kojima se ova populacija susreće u javnom životu svojih kvartova i susjednih mjesta. Jedan od rezultata okupljanja bio je popis kreativnih prijedloga za poboljšanje kvalitete života u sredinama iz kojih mladi dolaze.

Istovremeno je umjetnica Nika Rukavina uz pomoć zainteresiranih posjetitelja na prostoru Konta iscrtavala grafite, parole i citate, koristeći posebnu impregnaciju za beton koja iste čini vidljivima samo kada padne kiša. Za glazbenu dopunu cijelog okupljanja pobrinuo se KUD Svi Turci, neformalni glazbeni kolektiv nestalne postave i raznolikog izražaja pretežno instrumentalne glazbe. Nastao u Rijeci 2012. godine, kolektiv u svojim brojnim nastupima inzistira na zvuku koji obuhvaća mnoštvo žanrova, s izrazitim naglaskom na improvizaciji.

Iako je nastojao okupiti prvenstveno učenike riječkih srednjih škola, događaj je bio otvoren svima kojima je potrebno „ribanje“: od stalnih posjetitelja Konta, njihovih roditelja i slučajnih prolaznika, preko grešnih i bezgrešnih struktura vlasti, do pripadnika kreativne i nekreativne klase.

8.4 Agresija u svijetu – jučer i danas

Pedeseta obljetnica omladinskog kluba u Kružnoj – otvoren je 10. prosinca 1966. godine pod nazivom Indeks, a danas djeluje kao Omladinski kulturni centar Palach – bila je povod za postavljanje izložbe dokumentarnih fotografija iz klupske povijesti. Izložba je bila pogled u doba sovjetske intervencije u Čehoslovačkoj 1968., kada se u Plzenu našla grupa studenata riječkoga Strojarsko-brodograđevnog fakulteta. Student Željko Morović ovjekovječio je ruskim fotoaparatom Smena ulazak sovjetskih tenkova u grad. Povratak u Rijeku donio je krajem godine postavljanje izložbe snimljenog materijala u klubu u Kružnoj. Izložba je nazvana “Agresija u svijetu” i postala je povod da se klub Index preimenuje u Studentski klub Jan Palach, što je bio prijedlog Igora Mrduljaša. Novo ime je u uporabi od 5. veljače 1969. godine.

Inicijator ponovnog postavljanja izložbe koja je promijenila povijest kluba, Velid Đekić, stupio je u kontakt s autorom snimaka Morovićem i dobio od autora 57 prizora s plzenskih ulica. Izložba se postavila pod nešto proširenim nekadašnjim nazivom, a u suradnji sa Studentskim kulturnim centrom, Savezom udruga Molekula, Drugim morem, KUD-om Baklje, gradskim Odjelom za kulturu i Muzejom grada Rijeke.

Nakon otvorenja izložbe u Galeriji SKC koje je bilo u četvrtak 8. prosinca 2016., uslijedio je koncert bendova udruge LP Rock.

9 FINANCIJSKI IZVJEŠTAJ

Prihodi

Donator	Iznos
Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva	250040
Ministarstvo kulture, sufinanciranje EU programa	72000
Ministarstvo kulture, sufinanciranje programa	235000
Grad Rijeka, sufinanciranje EU programa	30000
Grad Rijeka, sufinanciranje programa	134765
Musagetes	136111
Zaklada Kulturanova, 3N	15000
Zaklada Kulturanova, BCC	150000
Zaklada Kulturanova, Pogled u svijet	95737
Fond B92	9325
Aksioma	6226
Europska komisija, Creative Europe	317303
Ukupno	1451507

Rashodi

Program	Iznos
Redovno funkcioniranje (plaće, uredski troškovi, režije...)	442637
Galerija DM	84898
3N	85876
Refleks	59713
Moje, tvoje, naše	200194
BCC program	127130
Umjetničke produkcije	118068
Master&Servers	83750
Corners/Zoom	244536
Ukupno	1446802

Višak sredstava u iznosu od 4705 kn ostvaren kroz višegodišnju potporu Europske komisije prebačen je u 2017. godinu.